

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Valentina Pavlović i Marijan Vinogradac

**KOLIKO NAM JE VAŽNA SIGURNOST U DRUŠTVU
RIZIKA? – OSOBNA I DRUŠTVENA SIGURNOST KAO
VRIJEDNOST U JUGOISTOČNOJ EUROPI**

Zagreb, 2019.

Ovaj rad je izrađen na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Irene Cajner Mraović te je predan na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2018./19.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Društvo rizika	1
1.2. Što sve obuhvaća pojam sigurnosti?	4
1.3. Psihološka perspektiva – osobna sigurnost.....	5
1.4. Uvjerenja o sigurnosti	5
1.5. Percepcija sigurnosti	6
1.6. Globalizacija i individualizacija s aspekta sigurnosti.....	8
1.7. Sigurnost kao dimenzija društvenih vrijednosti.....	10
2. CILJEVI I HIPOTEZE RADA	14
3. METODOLOGIJA	16
3.1. SUDIONICI.....	17
4. REZULTATI.....	19
4.1.1. DESKRIPTIVNI POKAZATELJI.....	19
4.2.1. SIGURNOST – DESKRIPTIVNI POKAZATELJI.....	25
4.2.2. OSOBNA SIGURNOST- Deskriptivni pokazatelji – U kojoj je mjeri opisana osoba slična vama?.....	26
4.2.3. DRUŠTVENA SIGURNOST – Deskriptivni pokazatelji - U kojoj je mjeri opisana osoba slična vama?.....	28
4.3. MANOVA	30
4.4. ANOVA	43
4.5. Korelacije	47
5. RASPRAVA.....	51
6. ZAKLJUČAK.....	55
Bibliografija	57
Sažetak	71
Summary	72
ŽIVOTOPISI AUTORA	73

1. UVOD

1.1. Društvo rizika

Društvom rizika bavili su se mnogi društveni teoretičari, poglavito sociolozi. Postoje, naime, različiti pristupi kada se govori o teoriji društva rizika. Tako jedan od najpoznatijih hrvatskih teoretičara ovoga koncepta, Ognjen Čaldarović kaže da „postoje različiti pristupi, konceptualizacije i više ili manje utemeljene ili oblikovane tvrdnje, konstatacije i sistematizacije, različito prihvaćene od stručne javnosti“ (Čaldarović, 1994). Na temelju literature, pokušat će se ovdje iznijeti one najvažnije teorije društva rizika.

Njemački sociolog i tvorac jedne od najcjelovitijih sistemskih teorija, Niklas Luhmann, u svom djelu „Risk: A sociological Theory“ raspravlja temu rizika. Njegovu teoriju o društvu rizika iznosi hrvatski sociolog i politolog Anđelko Milardović. Prema Milardoviću (2010: 127), Niklas Luhmann prednjači u predstavljanju koncepta rizika i društva rizika. Luhmannova teza je da su suvremena društva suočena s rizikom. Prema Luhmannu, rizik se javlja kao posljedica ekonomije i tehnologije. Rizik je mjerljiv i stoga se, prema Luhmannu, veže uz zapadnu racionalističku tradiciju. Isto tako, rizik je nerazdvojiv od odluke. „Odluke u različitim područjima ljudskog djelovanja, posredovane tehnologijama mogu generirati rizike. Rizik se javlja kao posljedica donošenja racionalnih, neracionalnih i racionalnih odluka. Dovodi se u svezu sa sigurnošću i opasnošću“ (Milardović prema Luhmann, 2010: 127)

Ulrich Beck također je ostao zapažen u proučavanju teme rizika. On u knjizi *Rizično društvo* raspravlja koncept rizika na nekoliko razina. Ne prihvaća ideje postmoderne. Kao što je već spomenuto, on prihvaća ideju druge moderne, odnosno činjenicu da su moderne institucije „postale globalne, odnosno da se svakodnevni život oslobodio tradicija i običaja. Staro industrijsko društvo nestaje, a zamjenjuje ga društvo rizika“ (Giddens, 2007: 677-678). Beck, poput Luhmanna, smatra da rizici rastu razvojem znanosti i tehnologije. Međutim, za razliku od Luhmanna, on smatra da su rizici teško mjerljivi. Ono što je važno istaknuti je da se Beck ne zaustavlja samo na rizicima vezanim uz znanost i tehnologiju nego ide korak dalje, odnosno, i u sferu privatnoga, svakodnevnoga života. Beck kaže kako su mnoge odluke u svakodnevnom životu također riskantne. Navodi primjere povezanosti između rizika i rodnih odnosa. Tako, primjerice kada govorimo o ljubavi i braku, u prošloj je generaciji, misleći pritom na razvijena društva, brak bio prilično razumljiv proces životne tranzicije – dakle, iz statusa nevjenčanih prelazilo se u status vjenčanih. Danas, s druge strane, mnogi žive u nevjenčanim zajednicama, a stopa razvoda je visoka. „Svatko tko razmišlja o odnosu s drugom osobom,

spomenute činjenice mora uzeti u obzir, stoga prihvaća mogućnost rizika. Pojedinaac u tako nesigurnim uvjetima mora procijeniti kakva je vjerojatnost da će svojom odlukom zajamčiti sreću i sigurnost“ (Giddens, 2007: 678). Ono što je važno napomenuti jest to da Beck ne smatra suvremeni svijet rizičnijim od prethodnog razdoblja, već smatra da se samo mijenja priroda rizika s kojima se suočavamo kao društvo (ibid.).

Važna je također i Giddensova teorija društva rizika. Giddens u svojoj knjizi *Odbjegli svijet* (Giddens, 2005: 41-52). Svoju raspravu o riziku Giddens započinje temom globalnog zatopljenja i klimatskih promjena. Navodeći nekoliko primjera kao što su nagli porast temperature u Izraelu i Teksasu te iznenadni snijeg na područjima gdje nikada nije bio zabilježen, Giddens se pita je li to nastalo zbog ljudskog „uplitanja u svjetsku klimu“. Zatim spominje također prirodne katastrofe – uragane, tajfune i oluje. Konačno konstatira kako je zajednički nazivnik svih ovih karakteristika suvremenog svijeta u kojem živimo – rizik (Giddens, 2005: 41).

Zatim, Giddens govori, slično Becku, kako mu se ne čini da koncept rizika ima ikakvu važnost za naše vrijeme, nasuprot drugim razdobljima. Međutim, ipak konstatira sljedeće:

„Sada međutim, nailazimo na nešto uistinu zanimljivo. U srednjem vijeku, osim u nekim marginalnim kontekstima, nije postojao koncept rizika. Prema onome što sam uspio saznati, on nije postojao niti u većini drugih tradicionalnih kultura. Ideja o riziku čini se da je uhvatila korijena u 16. i 17. stoljeću – prvotno su je skovali zapadnjački istraživači, kada su se otiskivali na svoja putovanja po svijetu. Izgleda da je riječ u engleski jezik došla iz španjolskog ili portugalskog, gdje je označavala uplovljavanje u nepoznate vode. Prvotno je, dakle, bila povezana uz prostor. Kasnije se odnosila na vrijeme, u njegovom značenju za bankarstvo i ulaganje – i označavala izračunavanje mogućih posljedica ulagačkih odluka za zajmodavce i zajmoprimce. Nakon toga počela se upotrebljavati u odnosu na širok raspon drugih stanja nesigurnosti“ (Giddens, 2005: 42).

Giddens daje ovdje kratki povijesni pregled gdje zapravo pobija teoriju o riziku koji postoji oduvijek, ako je uopće smatrao (zajedno s Beckom), da su rizici postojali oduvijek. Zanimljiva je etimologija riječi rizik koju Giddens ovdje spominje, a koja je povezana uz povijesne događaje otkrivanja svijeta, „straha od nepoznatog“.

Nadalje, Giddens donosi svojevrsnu definiciju rizika:

„Rizik se odnosi na opasnosti koje su aktivno procijenjene s obzirom na mogućnosti. U širu upotrebu ulazi samo u društvu koje je orijentirano na budućnost – koje upravo u budućnosti vidi teritorij koji treba osvojiti, kolonizirati. Rizik pretpostavlja društvo koje se aktivno pokušava osloboditi prošlosti – što je primarno obilježje upravo moderne industrijske civilizacije“ (Giddens, 2005: 41-42).

Zatim, Giddens govori o prijašnjim kulturama i velikim svjetskim civilizacijama, poput rimske gdje se na mjestu današnje uporabe koncepta rizika, tada upotrebljavala predodžba o sudbini, sreći ili volji bogova. Međutim, ta predodžba nije nestala u potpunosti modernizacijom društva. I danas ideje o magiji, koncepti sudbine i kozmologije imaju utjecaja na društvo ali se međutim, održavaju u obliku praznovjerja u koja ljudi tek napola vjeruju i koja priznaju samo uz sram. Zatim, spominje rituale koje koriste primjerice kockari kako bi „ublažili nesigurnosti a kojima se nužno susreću“. Stoga, konstatira Giddens, nije čudno što se ljudi i dalje obraćaju astrolozima, osobito u ključnim životnim trenucima (Giddens, 2005: 43)

Nadalje, Giddens govori o pozitivnim i negativnim aspektima rizika. Prema njemu, rizik je ono što tjera jedno društvo naprijed, ono što pomaže stvaranju bogatstva. Također, društvo želi samo odabrati svoj smjer, sebe odrediti, a ne se prepustiti religiji, tradiciji ili hirovima prirode (Giddens, 2005: 44).

U daljnjem tekstu, Giddens uvodi koncept osiguranja kao jedan od oblika odgovora na rizik. Daje primjer zdravstvenih ili ekonomskih rizika ali napominje kako osiguranje ne mora nužno biti vezano samo uz ove spomenute vrste rizika. Moderna je država „stvorena da zaštiti od opasnosti za koje se nekada smatralo da su predmet volje bogova – bolesti, radne nesposobnosti, gubitka posla i starosti“ (Giddens, 2005: 44).

Koncept osiguranja Giddens objašnjava na sljedeći način:

„Osiguranje je osnova na temelju koje su ljudi spremni riskirati. Ono predstavlja temelj sigurnosti tamo gdje je sudbina zamijenjena aktivnom pogodbom s budućnošću. (...) Osiguranje je jedino zamislivo ako vjerujemo da budućnošću ravnaju ljudi. Ono je jedno od oruđa toga ravnjanja. Tu je da podari sigurnost, no u isto vrijeme ovisi o riziku i parazit je ljudskih stavova o njemu. Oni koji daju osiguranje, bilo u formi privatnog osiguranja ili državnih sustava socijalne pomoći, zapravo samo preraspodjeljuju rizik. Ako netko svoju kuću osigura od požara, rizik samim time ne nestaje. Kućevlasnik prodaje rizik osiguravatelju u zamjenu za novac.“

Dalje u knjizi, Giddens govori o dvije vrste rizika. Prvi je vanjski rizik te se on odnosi na onaj oblik rizika koji se odnosi na dosadašnje, tradicionalno društvo. Do sada su se ljudi brinuli uglavnom oko rizika koji dolaze izvana, iz prirode (loša žetva, poplava, pošast, glad...), a sada u modernom društvu bavimo se drugom vrstom rizika kojeg Giddens naziva proizvedeni rizik. Proizvedeni rizik nastaje kada ljudi počnu brinuti oko onoga što oni mogu učiniti prirodi, a ne što priroda može učiniti njima (Giddens, 2005: 46).

Međutim, proizvedeni rizik ne tiče se samo prirode nego prodire i u druga područja života. Giddens daje primjer braka i obitelji koji u suvremenom svijetu doživljavaju korijenite promjene. Ovdje Giddens dijeli slična, gotovo jednaka stajališta kao i Beck. Kaže „Pojedinci tu kreću u nepoznato, poput istraživača pionira. U takvim je situacijama neizbježno da ljudi sve više, bili oni toga svjesni ili ne, počnu razmišljati o riziku. Moraju se suočiti s osobnom budućnošću koja je mnogo neodređenija nego u prošlosti, skupa sa svima mogućnostima i opasnostima koje to donosi“ (Giddens, 2005: 47).

1.2. Što sve obuhvaća pojam sigurnosti?

Sigurnost je zasigurno jedan od najširih pojmova u društvenim znanostima. Tako možemo govoriti o društvenoj i osobnoj sigurnosti. Također, sigurnost kao koncept u istraživačkom smislu rasprostranjena je u sve sfere - od sigurnosti cestovnog prometa (Medved i Orlović, 2017; Adresi, Baghalishahi, Zeini i Khishdari, 2016; Pibernik i Brozović, 2007), računalne sigurnosti (Brumić, 1989), sigurnosti osobnih podataka i privatnosti (Sudar-Kulčar, 2005) pa do sigurnosti djece (Kožul i Car, 2007) i sigurnosti u školi (Reić Ercegovac, Koludrović i Bubić, 2018; Stanić, 2007). Društvena sigurnost može označavati nacionalnu (Grubić, 2014; Musladin, 2012; Bilandžić, 2017; Lacković, 2000; Majstorović, 2016; Cvrtila, 1995; Ibler, 1994; Bilandžić i Mikulić, 2007; Ogorec, 2009; Bilandžić, 2018; Grizold, 1997; Bilandžić, 2018) ali i međunarodnu sigurnost (Radman, 2002; Grizold, 1998; Cvrtila, 1997; Tatalović, 1998, Tunjić, 2007; Beridan, Smajić i Turčalo, 2018). Osobna pak sigurnost može biti ekonomska (Galić, Parmač Kovačević i Vehovec, 2019; Šverko i Galić, 2014; Šućur, 2008), zdravstvena (Fabijanić, 2010; Janev Holcer, Derviš, Gorjanc i Džakula, 2013; Lipnjak, 2015; Pelčić i drugi, 2007; Janev Holcer, Jeličić, Grba Bujević i Važanić, 2015; Zubak, 2015) ili primjerice sigurnost na radu (Pavković, 2006; Perić, 2011; Šijaković, Krišto i Batak, 2013; Harmina, Ljubaj i Toš, 2017; Žuškin i drugi, 2006; Pavlič i Markič, 2008; Adijski, Despodov, Mirakovski i Serafimovski, 2019). U ovom radu pokušat će se teorijski obuhvatiti sve aspekte sigurnosti kao takve.

1.3. Psihološka perspektiva – osobna sigurnost

Pitanje sigurnosti se najčešće gleda kao objektivan fenomen na kojeg utječe određeni broj čimbenika te se u istraživanjima naglasak stavlja na uvjete koji osnažuju ili oslabljuju sigurnost (Karp, 1992; Klare i Thomas, 1991). No shvaćanje sigurnosti nije moguće bez psihološke analize jer pojedinac percipira vanjske događaje i uvjete, procjenjuje ih te temeljem njih formira uvjerenja o sigurnosti. Shodno tome, subjektivan pogled na svijet nastaje kao kognitivan proces koji se temelji na osobnim uvjerenjima (Bar-Tal i Jacobson, 1998). Kako bi osoba postala svjesna vanjskog događaja osoba mora događaj subjektivno identificirati, interpretirati i razumjeti (Fiske i Taylor, 1991). Zbog individualnih iskustava i postojećih uvjerenja, jednaki vanjski događaj različite osobe mogu doživjeti na različite načine te formirati različita uvjerenja koja će smatrati objektivnima, a promatrane događaje smatrati kao apsolutnom istinom (Bar-Tal i Jacobson, 1998).

1.4. Uvjerenja o sigurnosti

Bar-Tal i Jacobson (1998) opisuju uvjerenje kao propoziciju kojoj osoba pripisuje barem najmanji stupanj povjerenja, pri čemu propozicija predstavlja neku tvrdnju o pojmovima ili odnosima među pojmovima. Shodno tome, uvjerenja predstavljaju svojevrsne jedinice znanja koje pojedinac stvara o raznim temama te vrlo često sadrže i afektivnu i ponašajnu komponentu. Na taj način možemo sigurnost opisati kao uvjerenja o osjećaju sigurnosti, izvorima nesigurnosti, uvjetima koji pridodaju sigurnosti. Još precizniji opis sigurnosti odnosno nesigurnosti donosi Jacobson (1991), a koja se odnosi na kognitivni odgovor u procjeni percepcije opasnosti u okruženju koje osoba smatra opasnim za vlastiti integritet. Iz navedenog opisa možemo formirati dva uvjerenja koja su nužna za stvaranje uvjerenja o nesigurnosti. Prvo se odnosi na procjenu uvjeta, događaja ili situacija koje bi mogle predstavljati opasnost za osobu, a drugo se odnosi na procjenu sposobnosti osobe da se nosi s percipiranom prijetnjom te ukoliko osoba percipira da se neće moći nositi s prijetnjom, nastaje uvjerenje o nesigurnosti (Lazarus, 1991).

Uvjerenja sigurnosti ili nesigurnosti nisu produkt samo pojedinca ili samo okoline, već su produkt međudjelovanja osobe s okolinom te su kao takve promjenjive u vremenu i okolnostima (Lazarus i Folkman, 1987). Kada se osoba nađe u situaciji u kojoj jedan ili više događaja percipira kao prijetnju, dolazi do aktiviranja uvjerenja o nesigurnosti, koji su u potpunosti ovisni

o osobnoj procjeni situacije, prethodnim uvjerenjima, ideologiji i mogućnostima nošenja sa situacijom (Bar-Tal i Jacobson, 1998).

Važnost sigurnosti za pojedinca možemo povezati s potrebom za sigurnosti koja izražava težnju osobe da bude sigurna, zaštićena i preživi (Maslow, 1970). Maslow (1970) tvrdi da osoba teži zadovoljiti potrebu za sigurnosti na način da aktivira sve raspoložive kapacitete organizma. Budući da uvjerenja o sigurnosti proizlaze iz psihološke potrebe za sigurnosti, neodvojiva su od emocionalnog konteksta. Osoba koja nastoji zadovoljiti potrebu za sigurnosti može birati koje će informacije o sigurnosti prihvaćati, a koje će ignorirati. Osobe mogu ustrajati u svojim uvjerenjima tako što će prihvaćati informacije koje su u skladu s njihovim uvjerenjima, a ignorirajući informacije koje nisu u skladu. Zbog toga je osobama teško promjeniti ili prilagoditi uvjerenje, čak i kada se radi o važnim informacijama. Manji dio osoba ima neposredno iskustvo s događajem temeljem kojeg formiraju uvjerenje, dok većina osoba formira uvjerenja temeljem prenesenih informacija (Bar-Tal i Jacobson, 1998).

1.5. Percepcija sigurnosti

Sigurnost može imati različita značenja za različite osobe, različiti utjecaji mogu imati različiti utjecaj na osobe i njihovu razinu sigurnosti. Jednako tako, različita uvjerenja o sigurnosti mogu utjecati na percepciju događaja i situacija koje mogu imati različiti utjecaj na formiranje uvjerenja o sigurnosti. Prijetnja rata, izglednost terorističkog djelovanja, politička izolacija, sve su to primjeri čimbenika koji mogu utjecati na osjećaj nesigurnosti pojedinca, ali i nacije. Osjećaj nesigurnosti može proizlasti i iz osjećaja osobne nesigurnosti, primjerice iz nesigurnosti posla, financijskih poteškoća, kriminala, zdravstvenih problema i ostalih.

Mnogi radovi bave se raznim tematikama vezanim uz sigurnost. Jacobson i Bar-Tal (1995) u svom istraživanju nesigurnosti među izraelskim studentima 25% studenata je izjavilo da im je mirovni proces na Srednjem Istoku povećao osjećaj sigurnosti, 44% ih je izjavilo da su im teroristički napadi u Izraelu umanjili osjećaj sigurnosti, 30% ih je izjavilo da im je uspjeh na studiju kao i 20% onih koji imaju uspješne međuljudske odnose povećao osjećaj sigurnosti, a 22% ih je izjavilo da su im poteškoće na studiju, međuljudski problemi, financijski problemi i zdravstveni problemi umanjili osjećaj sigurnosti. Studentice i studenti s nedovoljnim primanjima su izražavali umanjeni osjećaj sigurnosti. Također pokazalo se da se nesigurnost veže uz posljedice koje bi situacija mogla imati za pojedinca u budućnosti, a ne i za štetu koju

je već proizvela. Najveći strah izražavaju za situacije u kojima mogu biti psihički ili fizički ozlijeđeni.

Boenke (2001) i Zubak (2015) se u svojim radovima bave pitanjem ljudske sigurnosti kroz prizmu sigurnosti hrane. Glad i nesigurnost hrane nisu jedini uzrok sukoba među ljudima, ali su pokretač nasilnog djelovanja, prosvjeda i nereda što potiče nesigurnost među stanovništvom i ostavlja dugotrajne posljedice na cjelokupan razvoj zajednice. Kao posljedica dolazi do degradacije okoliša, raspada ekonomije i prisilnog raseljavanja, te u konačnici i bolesti i smrt.

Žebec, Crnko, Palavra i Sumpor (2017) i Haramina, Ljubaj i Toš (2017) bave se pitanjem sigurnosti kroz pitanje sigurnosti prometa, posebice željezničkog. Radno opterećenje pri suvremenim zahtjevima za povećanjem učinkovitosti procesa upravljanja željezničkim prometom mogu rezultirati prekomjernim kognitivnim opterećenjem, posebice starijih strojovođa.

Pavleković (2006), Fabijanić (2010), Janev Holcer, Derviš, Gorjanc i Džakula (2013), Perić (2011), Šijaković, Krišto i Batak (2013), Lipnjak (2015), Žuškin i suradnici (2006), Janev Holcer, Jeličić, Grba Bujević i Važanić (2015) te Pavlič i Markič (2008) bave se pitanjem sigurnosti na radu. Razvoj sigurnosti na radu utječe na smanjenje broja nezgoda i ozlijeda. Sigurnost za zdravlje i život radnika treba biti na najvišoj razini jer se tome pridonosi pojedincu i radniku, njegovoj obitelji, lokalnoj zajednici i društvu u cjelini. Također spektar profesionalnih bolesti obuhvaća sve organske sustave i svaki može biti oštećen na radnom mjestu, ali može doći i do pogoršanja već postojećih bolesti čiji uzroci ne moraju biti vezani uz rad.

Maslić Seršić, Šverko i Galić (2005), Šućur (2008), Galić, Parmač Kovačević i Vehovec (2019) te Šverko i Galić (2014) bave se pitanjem sigurnosti posla, socijalnom i ekonomskom sigurnosti, posebice starijeg stanovništva. Primjerice 12,4% starijih osoba u Hrvatskoj ne prima mirovinu, od čega je čak 95% žena. Općenito gledano, u najnepovoljnijoj ekonomskoj poziciji su starije osobe bez mirovine koje žive u samačkim kućanstvima. Također, veliki problem predstavljaju i osobe koje napuštaju tržište rada prije zakonske dobi. Što se tiče ekonomske sigurnosti, Hrvatska zaostaje za zapadnoeuropskim članicama EU.

Pelčić i suradnici (2007) bave se sigurnosti vezanom za zdravlje, točnije presađivanje organa i definiciju kliničke smrti. Saletović, Frketić i Salopek (2017) i Musladin (2012) bave se pitanjem sigurnosti koja se pridaje kibernetičkoj sigurnosti, odnosno dozvolama koje osobe

daju svojim pametnim telefonima da prikupljaju podatke o njima kao i upotrebi društvenih mreža. Lalić (2016) bavi se pitanjem kako odluke psihologa i psihijatara te specijalista medicine rada o radnoj sposobnosti osobe koja svojim djelovanjem može utjecati na zdravlje i sigurnost drugih ljudi. Merkaš (2014) i Jelić (2012) se bave pitanjem samopoštovanja i doprinosa sigurnosti, primjerice u obitelji adolescenata. Kolesarić i Milić (2014) bave se pitanjem metakognitivnih procesa zabrinjavajućih misli u studentskoj populaciji. Galijašević (2018) problematizira pitanje djece u oružanim sukobima. Oko 350 milijuna djece živi u zonama oružanih sukoba, više od 11 milijuna ih je u izbjeglištvu, a 300 tisuća djece služe kao vojnici.

1.6. Globalizacija i individualizacija s aspekta sigurnosti

Suvremeno društvo sa sobom nosi mnogobrojne osobitosti. Jedna od njih zasigurno je globalizacija koja prema *Rječniku sociologije* označava: „proces kojim svijet postaje jedinstven prostor; globalizacija se, dakle, može smatrati kao sažimanje prostora“. Nadalje pojam globalizacije sadrži nekoliko važnih komponenata, primjerice: ubrzan rast međupovezanosti kultura, roba, informacija i naroda kroz prostor i vrijeme; sve veću sposobnost informacijskih tehnologija i sustava da sažimaju prostor i vrijeme širenje standardiziranoga ponašanja; postupaka i pravila za obradu tokova informacija, novca, roba i ljudi; pojava sustava koji promiču, kontroliraju, nadziru ili odbijaju globalizaciju i pojava tipova svijesti koji priznaju, promiču, slave ili pak kritiziraju globalne procese kao što je kozmopolitizam“ (Abercrombie, Hill, i Turner, 2008). Kada govorimo o globalizaciji, najčešće je povezujemo s promjenama unutar velikih sustava kao što su financijska tržišta, proizvodnja, trgovina i telekomunikacija. Međutim, globalizacija također utječe i na privatno područje života i to kroz individualizaciju, obrasce rada i popularnu kulturu (Giddens, 2007: 61-64).

Giddens (2007: 61) govoreći o individualizaciji kaže kako u suvremeno doba pojedinci imaju mnogo više mogućnosti oblikovati vlastite živote nego što je to bilo u prošlosti. Tada su na stil života utjecali tradicija i običaji, odnosno čimbenici poput društvene klase, roda, etničke i religijske pripadnosti. „U prošlim vremenima osobni se identitet oblikovao unutar zajednice u kojoj je pojedinac bio rođen. Vrijednosti, životni stilovi i prevladavajuća etika te zajednice bile su relativno čvrste smjernice prema kojima su ljudi živjeli svoje živote“. U današnjem društvu, s druge strane, „suočeni smo“ kaže Giddens „s kretanjem prema novom individualizmu u kojem ljudi trebaju aktivno sami sebe konstituirati i trebaju konstruirati vlastiti identitet“.

Individualizacija je tema kojom su se bavili mnogi suvremeni sociolozi. Jedan od najpoznatijih je Ulrich Beck. On individualizaciju definira kao proces u kojemu se „oblici podruštvljenja jednostavne industrijske moderne rastvaraju u srži, ponekad uz stvrdnjavanje i posvećenje svojih ljuštura“ (Beck, 2001: 153). Ono što podrazumijeva pod ovom definicijom je oslobađanje ljudi iz oblika industrijskog društva, isto onako kao što su se u početku prve moderne oslobađali od feudalnog društva. Nadalje, prema Becku, ovdje se radi o sukobu dviju moderni. Govoreći o prvoj moderni, Beck govori o industrijskoj moderni koja je, prema njemu, zastarjela bez suvišnih pokušaja inoviranja te uzrokuje „ustoličavanje novoga zapadnog društva kome je osnovna odrednica ne više napredak već rizik na svim razinama“. Beck nasuprot ovoj prvoj, traga za drugom modernom. On teoriju druge moderne gradi na onoj prvoj moderni (koju su obilježili individualizacija, globalizacija, sveopća ambivalentnost, porast nezaposlenosti, ekološka kriza itd.) (Kodrnja, 2003). Druga moderna jest refleksivna moderna. Beck u svojoj knjizi *Pronalaženje političkoga* „dijagnosticira situaciju nakon pada željezne zavjese i konstituiranja novog samorazumijevanja društva u okvirima modela društva rizika (Miladinov, 2001: 10).

Beck nadalje, razrješava značenje pojma individualizacija. Individualizacija ne znači „automiziranje, izdvajanje, osamljivanje, kraj svake vrste društva, prestanak odnosa“ također, ne znači, prema Becku, niti emancipacija, odnosno, oživljavanje građanskog individuuma nakon njegove smrti (Beck, 2001: 154). Što dakle znači individualnost? Beck konstatira da individualnost znači „prvo rastvaranje, drugo zamjenu oblika života industrijskog društva drukčijim oblicima u kojima pojedinci moraju sami stvarati, inscenirati, krojiti svoje biografije“ (ibid.).

U daljnjem razrješavanju pojma, Beck govori o tome kako su neke ustaljene uloge, stečene u industrijskom i predindustrijskom društvu, primjerice uloge žene i muškarca u tradicionalnoj obitelji, ostavljene po strani. Nastupa sada, u refleksivnoj modernosti, jedna drugačija vrsta vođenja i oblikovanja života koja „više nije usađena u tradicionalna očekivanja i obvezujuća nego počiva na pravilima socijalne države. Ona pak pretpostavlja pojedinca kao aktera, konstruktora, žonglera i inscenatora vlastite biografije, vlastita identiteta, vlastitih socijalnih mreža, veza, uvjerenja. Jednostavno rečeno, individualizacija znači raspad samorazumljivosti industrijskog društva kao i nuždu da se bez tih samorazumljivosti za samoga sebe i zajedno nađu i nove samorazumljivosti“ (Beck, 2001: 155)

1.7. Sigurnost kao dimenzija društvenih vrijednosti

Društvene vrijednosti od samih početaka sociologije, jedan su od najviše istraživanih i najčešće spominjanih koncepata. Tako prema Parsonsu, vrijednosni obrazac održava društveni sistem tako da 1. Definira pravce izbora pojedinačnih aktera i 2. u interakciji više aktera oblikuje referentni okvir za „evaluativne procese tih aktera i time osigurava komplementarnost očekivanja“ bez kojeg nema uspostave stabilnog sistema interakcije aktera kao nosioca društvene uloge – stoga je, za Parsonsa „integriranost vrijednosti koje dijele različiti akteri nekog društva u zajednički sistem vrijednosnih orijentacija funkcionalni imperativ održanja društvenih sistema (Matić, Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti, 1990). Teorijski, o vrijednostima govore gotovo svi klasični sociolozi, bilo u užem – bilo u širem smislu od Durkheima, Simmela, Webera, Tourainea, Gramscija do suvremenih Boudona, Becka, Giddensa (Kalanj, 2016) ali i domaćih – primjerice Josip Županov. Županova je važno spomenuti budući da govori o „dominantnim vrijednostima“ u hrvatskom, ali i drugim slavenskim društvima. Prema njemu, vrijednosni sustav sastoji se od nekoliko nivoa: individualni nivo – nivo pojedinca u kojem je dominantna vrijednost *koristoljublje* odnosno stjecanje materijalnih i drugih društvenih dobara; nacionalni nivo – dominantna vrijednost je *heroizam*, junaštvo, samoprijegor, izgaranje, žrtvovanje u obrani domovine; te socijetalni nivo – sastoji se od vrijednosti *radikalnog egalitarizma*, *solidarnosti* i *autoritarnosti* (Županov, Dominantne vrijednosti hrvatskog društva, 1993).

Kada govorimo o empirijskim naporima u proučavanju vrijednosti, veoma važan je svakako Milton Rokeach. Rokeach u djelu *The Nature of Human Values* objašnjava vrijednosni sustav kao sustav kojeg pojedinac razvija od najranijeg razdoblja svog života – to su proskriptivna vjerovanja (evaluacija objekta kao dobrog ili lošeg) koja imaju kognitivnu, afektivnu i ponašajnu komponentu (Rimac, 2016). Za Rokeacha, „vrijednost je relativno trajno vjerovanje da je poseban način ponašanja ili krajnje stanje postojanja osobno ili društveno poželjno u odnosu na suprotan način ponašanja ili krajnje stanje postojanja. Vrijednosni sustav je prihvatljiva organizacija vjerovanja koje obuhvaća poželjne načine ponašanja ili krajnja stanja postojanja uz kontinuitet relativne važnosti“ (Rokeach 1973:5, prema Pavičić Vukičević, 2018:197). Rokeach je konstruirao mjerni instrumenti koji mjeri 36 vrijednosti koje su organizirane u dva popisa – terminalne i instrumentalne vrijednosti, gdje su terminalne vrijednosti vezane uz krajnje stanje postojanja, a instrumentalne uz načine ponašanja (Pavičić Vukičević, 2018: 198-201).

Najupotrebljiviji u međunarodnim istraživanjima zapravo je mjerni instrument Shaloma Schwartza. Prema Schwartzu, vrijednosti označavaju ciljeve koji su poželjni odnosno važnosti koje svojim djelovanjem usmjeravaju načela u životu čovjeka (Schwartz S. H., *Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries*, 1992). Nadalje, on vrijednosti definira kao: „ (1) vjerovanja povezana s emocijama, (2) koja se odnose na željene ciljeve koji motiviraju djelovanje, (3) koja transcendiraju određena djelovanja i situaciju, (4) služe kao standardi za ocjenjivanje djelovanja, politike, ljudi i događaja i (5) to su obrasci relativnog hijerarhijskog sistema poredanog po važnosti te dodaje Schwartz „(6) utjecaj vrijednosti na svakodnevne odluke rijetko je svjestan i (7) postoji relativni značaj višestrukih, konkurentnih vrijednosti koje vode bilo koje djelovanje ili stav tj. kompromisi među vrijednostima (Schwartz & Cieciuch, 2016: 107). Schwartz pronalazi 10 osnovnih motivacijskih tipova vrijednosti, a to su: moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam i sigurnost. Ono što je zajedničko svim tipovima vrijednosti je motivacija koja proizlazi iz tri temeljna zahtjeva odnosno potrebe ljudskog postojanja: bioloških potreba, potreba za kordiniranom ljudskom interakcijom te potrebe za funkcioniranjem i ostankom unutar određene društvene grupe (Schwartz, 1992). U redifinarnoj teoriji vrijednosti, Schwartz izvodi 19 specifičnih vrijednosti:

Tablica 1.– *Specifične vrijednosti – definicije* (Schwartz 2012, prema Schwartz, 2017: 31)

	MOTIVACIJSKI TIP VRIJEDNOST	KONCEPTUALNA DEFINICIJA
1. NEZAVISNOST	(1.) Nezavisnost u mišljenju	Sloboda kreiranja vlastitih ideja i sposobnosti
	(2.) Nezavisnost u djelovanju	Sloboda u određivanju vlastitih postupaka i ciljeva
2. (3.) POTICAJ		Uzbuđenje, novost i promjena
3. (4.) HEDONIZAM		Užitak i osjetilno zadovoljenje
4. (5.) POSTIGNUĆE		Uspjeh prema društvenim standardima
5. MOĆ	(6.) Moć – dominacija	Moć kroz vršenje kontrole nad ljudima
	(7.) Moć - resursi	Moć kroz kontrolu materijalnih i društvenih resursa

6. SIGURNOST	(8.) Sigurnost - osobna	Sigurnost u neposrednom okruženju
	(9.) Sigurnost - društvena	Sigurnost i stabilnost u širem društvu
7. (10.)TRADICIJA		Održavanje i očuvanje kulturne, obiteljske ili vjerske tradicije
8. KONFORMIZAM	(11.) Konformizam - pravila	Usklađenost s pravilima, zakonima i formalnim obavezama
	(12.) Konformizam - interpersonalni	Izbjegavanje uznemiravanja ili nanošenja šteta drugim ljudima
9. UNIVERZALIZAM	(13.) Univerzalizam – priroda	Očuvanje prirodnog okoliša
	(14.) Univerzalizam – briga	Predanost jednakosti, pravdi i zaštiti svih ljudi
	(15.) Univerzalizam - tolerancija	Prihvatanje i razumijevanje različitih od sebe
10. DOBROHOTNOST	(16.) Dobrohotnost – briga	Predanost dobrobiti članova unutar grupe
	(17.) Dobrohotnost – pouzdanost	Bivanje pouzdanim članom u grupi
	(18.) Ugled	Održavanje javnog imidža i izbjegavanje poniženja
	(19.) Poniznost	Prepoznavanje nevažnosti u širem planu stavri

Iz Tablice 1. možemo vidjeti kako se 10 osnovnih vrijednosti dijele na 19 specifičnih vrijednosti. Za potrebe ovog istraživanja važna je vrijednost sigurnosti. Sigurnost se dijeli na osobnu sigurnost koja označava važnost sigurnosti u neposrednom okruženju te društvenu koja označava važnost sigurnosti i stabilnosti u širem društvu. Prema Schwartzu, sigurnosti kompatibilni tipovi vrijednosti, koji su međusobno pozitivno korelirani su konformizam i tradicija (Schwartz, 2012). Vrijednost negativno korelirana sigurnosti je nezavisnost. Najbolji prikaz suodnosa tipova vrijednosti može se prikazati kružno (Slika 1.). Susjedni tipovi vrijednosti na kružnom grafičkom prikazu u pravilu su pozitivno korelirani dok su oni na

suprotnim stranama kruga negativno korelirani. Također, iz grafičkog se prikaza može vidjeti kako postoje i 4 tipa nadvrijednosti: vlastito odricanje, zadržavanje tradicionalnih odnosa, vlastiti probitak i otvorenost za promjene – opet suprotne strane su negativno korelirane. „Nadvrijednost“ u koju spada sigurnost je *zadržavanje tradicionalnih odnosa* – u koje spadaju ti tipovi vrijednosti tradicije i konformizma.

Slika 1. – Prikaz teorijskih međuodnosa osobnih vrijednosti (Schwartz, 2012, prema Pavlović, 2017)

Schwartzov model istraživanja vrijednosti pokazao se kao veoma dobar u međunarodnim istraživanjima što je autor potvrdio u nekoliko istraživanja (Schwartz, 2001). Međutim, valja spomenuti kako su pojedina istraživanja u istočnoeuropskim zemljama zabilježila odmake od teorijski pretpostavljene strukture vjerojatno kao mogući odraz utjecaja specifičnog društveno-političkog sustava ali uglavnom možemo govoriti o univerzalnim vrijednosnim sadržajima (Ferić, 2005).

2. CILJEVI I HIPOTEZE RADA

Cilj rada je ispitati koliko je važna sigurnost – osobna i društvena - kao tip društvenih vrijednosti te razlikuje li se ona u sedam država Jugoistočne Europe (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Srbija), ispitati koliko sigurnost kao vrijednost rangirana po državama s obzirom na druge tipove društvenih vrijednosti prema teoriji vrijednosti Shaloma Schwartz (moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam). Zatim cilj rada je uvidjeti postoji li razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na sociodemografske karakteristike – spol, područje studiranja, financijsko stanje te veličinu mjesta rođenja. Zatim, cilj rada je uvidjeti postoji li razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na iskustvo rata, članstvo u Europskoj uniji i NATO savezu. Nadalje, cilj je ispitati postoji li povezanost sa sigurnosti kao vrijednosti i sociodemografskim karakteristikama i povjerenjem u policiju po pojedinim državama.

S obzirom na cilj rada konstruirane su sljedeće hipoteze:

H1: Sigurnost kao vrijednost – osobna i društvena visoka je u državama Jugoistočne Europe

H2: Sigurnost kao vrijednost razlikuje se po pojedinim državama Jugoistočne Europe

H3: Sigurnost kao vrijednost visoko je rangirana s obzirom na druge vrijednosti Jugoistočne Europe

H4: Rang sigurnosti kao vrijednosti u odnosu s drugim vrijednostima razlikuje se po pojedinim državama Jugoistočne Europe

H5: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na sociodemografske karakteristike

H5.1.: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na spol u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H5.2.: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na područje studiranja u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H5.3.: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na financijsko stanje u Jugoistočnoj Europi

H5.4.: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na veličinu mjesta rođenja u Jugoistočnoj Europi

H6: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na iskustvo rata

H7: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na članstvo u Europskoj uniji

H8: Postoji razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

H9: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i sociodemografskih karakteristika

H9.1.: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i dobi u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H9.2.: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i godine studija u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H9.3.: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i financijskog stanja u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H9.4.: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i religioznosti u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H9.5.: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i veličine mjesta rođenja u pojedinim državama Jugoistočne Europe

H10: Postoji povezanost sigurnosti kao vrijednosti i povjerenja u policiju u pojedinim državama Jugoistočne Europe

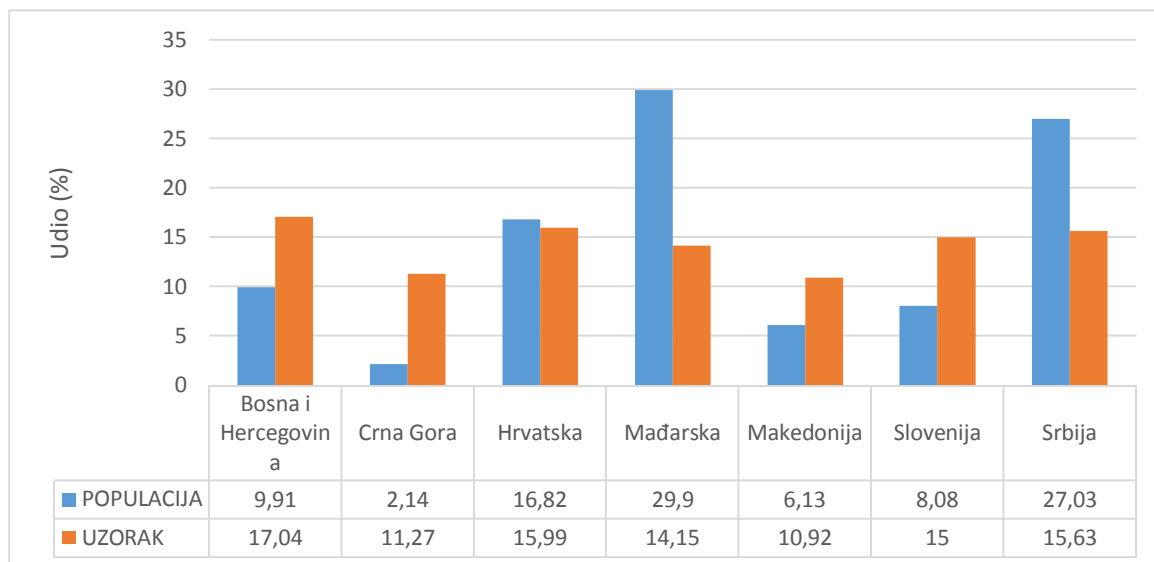
3. METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta *Research on frequency and readiness of students in post-socialist countries of Southeast Europe to report criminal offences* koji je na međunarodnom natječaju u organizaciji American Society of Criminology za najbolji studentski znanstveno-istraživački projekt 2018. godine osvojio prvu nagradu. Korištena metoda istraživanja bila je kvantitativna metoda ankete, a instrument prikupljanja podataka bio je *online* upitnik. Sudionici istraživanja regrutirani su putem društvenih mreža. Razlog ovakvoga načina prikupljanja podataka jest taj što se *online* anketiranje pokazalo se kao najbolja metoda prikupljanja podataka kada govorimo o studentskoj populaciji (Vehovar, Lozar Manfreda i Callegaro, 2015: 25-26). Upitnik je sadržavao pitanja o sociodemografskim karakteristikama i povjerenju u policiju te PVQ-RR skalu o vrijednostima. Varijabla povjerenja u policiju čini linearnu kombinaciju od 17 tvrdnji u kojoj su sudionici istraživanja morali odgovoriti u kojoj se mjeri slažu na skali od 1 do 4, gdje 1 znači potpuno neslaganje, a 4 potpuno slaganje. PVQ-RR skala vrijednosti, prema Scwartzu (2017) sačinjavala je 57 tvrdnji odnosno opisa različitih osoba gdje su sudionici istraživanja morali odgovoriti u kojoj su mjeri slični opisanoj osobi, na skali od 1 do 6 - gdje 1 označava „uopće mi nije slična“, a broj 6 „vrlo mi je slična“. Skala vrijednosti mjeri 10 osnovnih, odnosno 19 specifičnih vrijednosti (vidi Tablicu 1.). Svaka od 19 vrijednosti linearna je kombinacija od 3 tvrdnje, a 10 osnovnih vrijednosti linearne su kombinacije dvije odnosno tri specifične vrijednosti. Pouzdanost pojedinih linearnih kombinacija možemo vidjeti u tablici 2.:

Tablica 2. – *Pouzdanost linearnih kombinacija*

	α
Nezavisnost	,822
Stimulacija	,653
Hedonizam	,706
Postignuće	,652
Moć	,840
Sigurnost	,801
Konformizam	,806
Tradicija	,729
Dobrohotnost	,850
Univerzalizam	,850
Sigurnost – osobna	,646
Sigurnost – društvena	,832
Povjerenje u policiju	,955

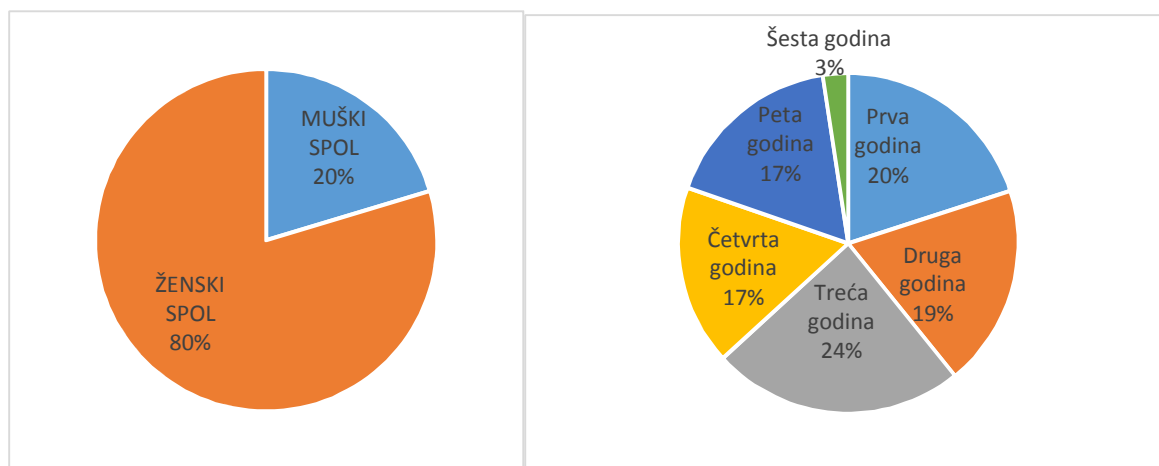
Istraživanje je provedeno tijekom veljače i ožujka 2019. godine u 7 država – Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Mađarskoj, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji na prigodnom uzorku od 1419 studenata. Na Grafu 1. može se vidjeti udio studenata po državama u uzorku i populaciji.

Graf 1. – Udio studenata po državama u uzorku i populaciji¹

3.1. SUDIONICI

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 1419 studenata. Opišimo uzorak istraživanja.

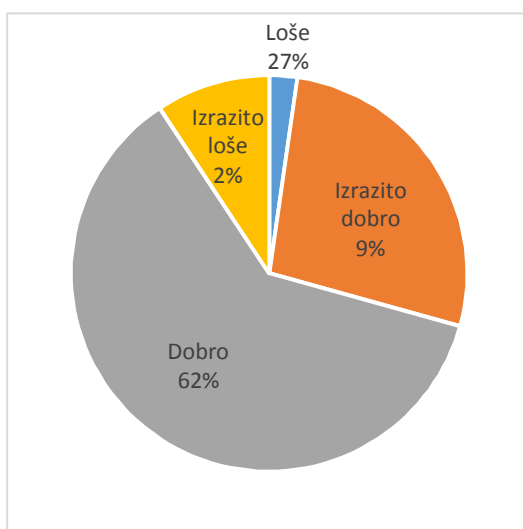

Graf 2.- Spol

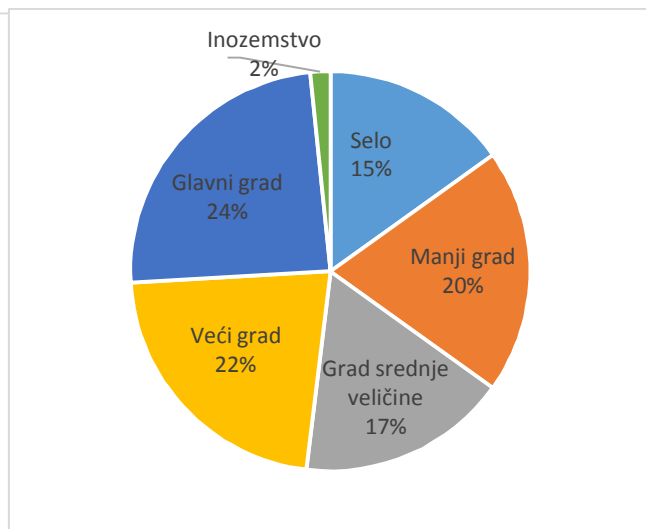
Graf 3. – Godina studija

¹ Podaci za studente preuzeti su iz državnih zavoda za statistiku, dostupnih za pojedinu državu: Agencija za statistiku BiH, Uprava za statistiku Crna Gora, Državni zavod za statistiku, Hungarian Central statistic office, State Statistical Office, Statistični urad, Republički zavod za statistiku

Uzorak u istraživanju činile su osobe oba spola, pretežno ženskog (Graf 2.) podjednako zastupljene u svim godinama studiranja (od prve do šeste godine, gdje šestu godinu predstavlja manjina studenata – vidi Graf 3.). Financijsko stanje sudionici uglavnom ocjenjuju kao dobro i izrazito dobro, a manje kao loše i izrazito loše (vidi Graf 4.). Što se tiče mjesta rođenja, zastupljena su mjesta svih veličina gdje je selo najmanje po broju stanovnika, a glavni grad najveći, struktura je takva i u uzorku. U relativno malom broju zastupljeni su u uzorku i studenti rođeni u inozemstvu (2% odnosno apsolutnom brojkom, nešto manje od 30 studenata – vidi Graf 5.)

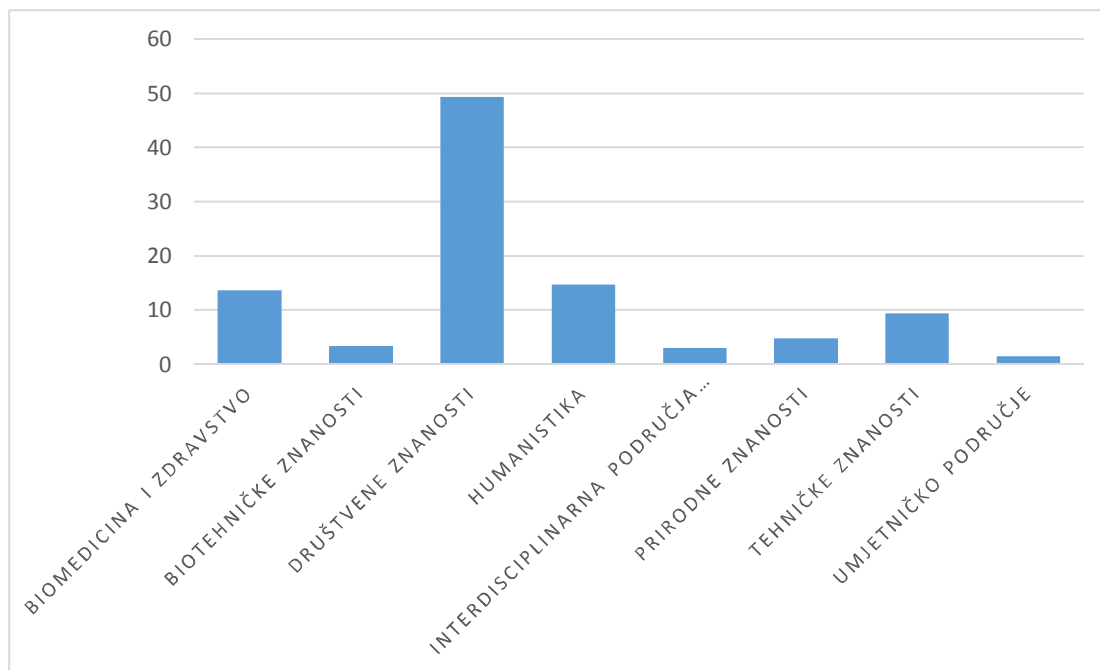

Graf 4. – *Financijsko stanje*

Graf 5. – *Mjesto rođenja*

Budući da je istraživanje provedeno na studentima, važno je imati informaciju u kojem području pojedini studenti studiraju. Strukturu područja studiranja možemo vidjeti u Grafu 6. Iz priloženog proizlazi kako najviše sudionika istraživanja studira u području društvenih znanosti, zatim u području medicine i zdravstva, humanistike i tehničkih znanosti. Najmanje ih studira u umjetničkom području.

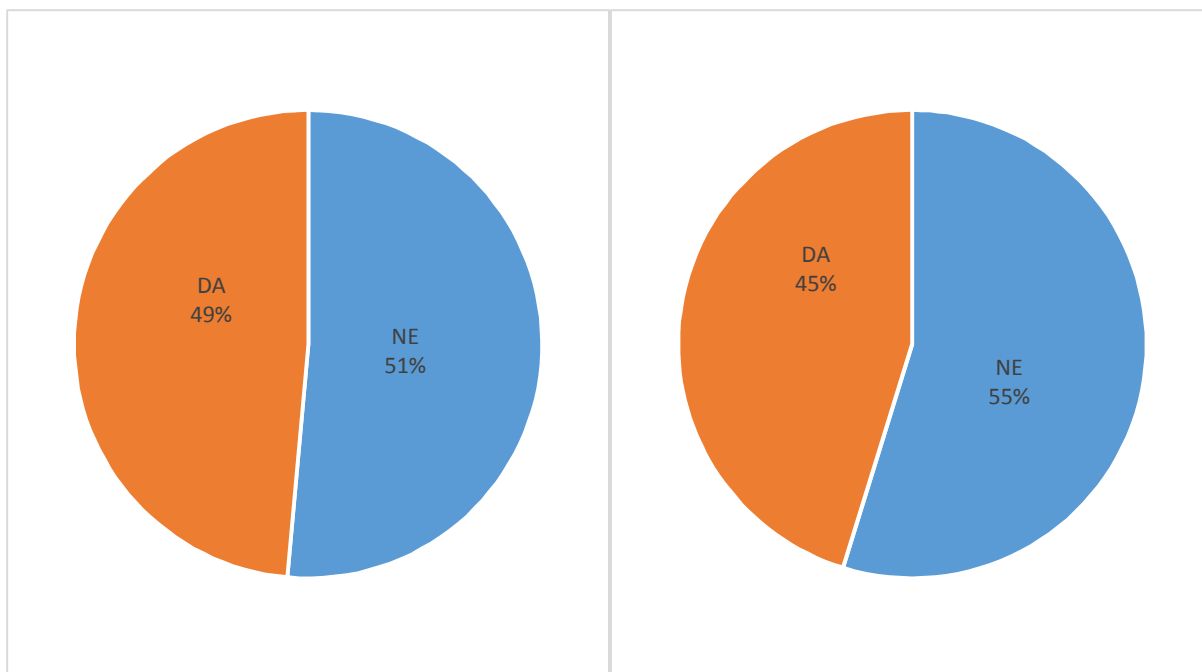

Graf 6. – područje studiranja

4. REZULTATI

4.1.1. DESKRIPTIVNI POKAZATELJI

Deskriptivni pokazatelji, kao i ostali rezultati računati u programu IBM SPSS za obradu statističkih podataka. Statističke analize provedene su na korigiranim centriranim rezultatima po preporuci Schwartz (2016) na način da je od svake društvene vrijednosti ispitanika oduzeta prosječna vrijednost svih čestica ispitanika. Takva korekcija se provodi kako bi se umanjile kulturne razlike kojima pojedinci koriste skalu (Schwartz, 2016). Također po preporuci Schwartz (2016) iz statističkih analiza uklonjeni su sudionici koji su na više od 49 čestica odgovorili istim odgovorom, kao i oni koji nisu dali odgovor na više od polovice čestica.

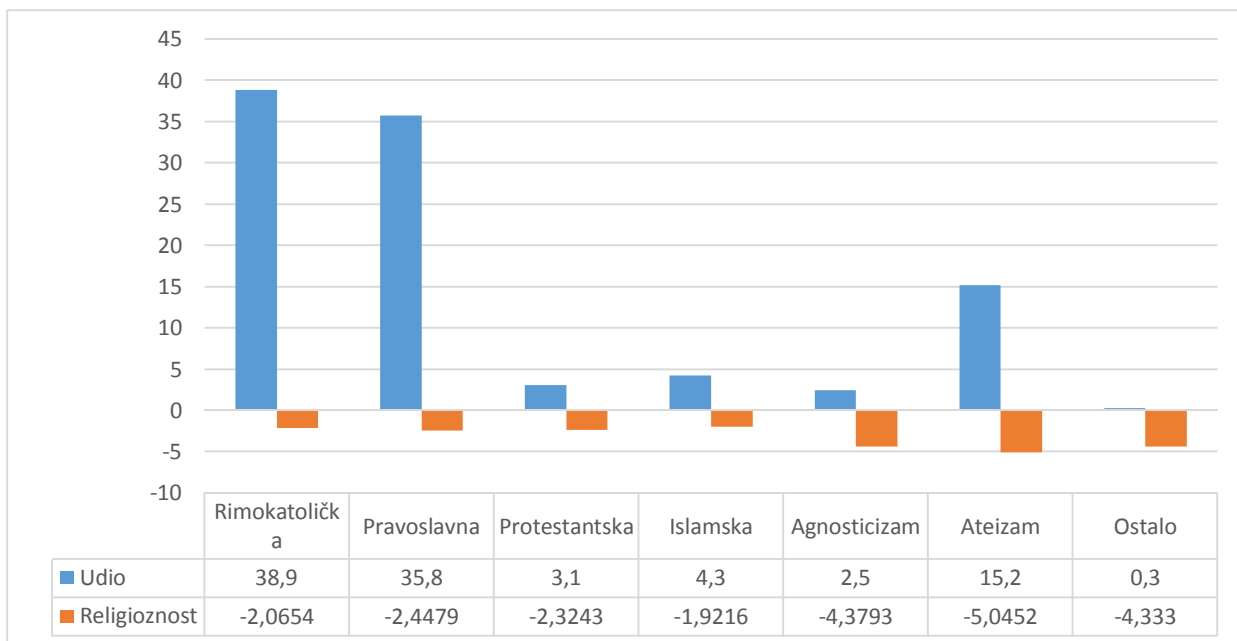

Graf 7. – Iskustvo rata

Graf 8. – Članstvo u EU

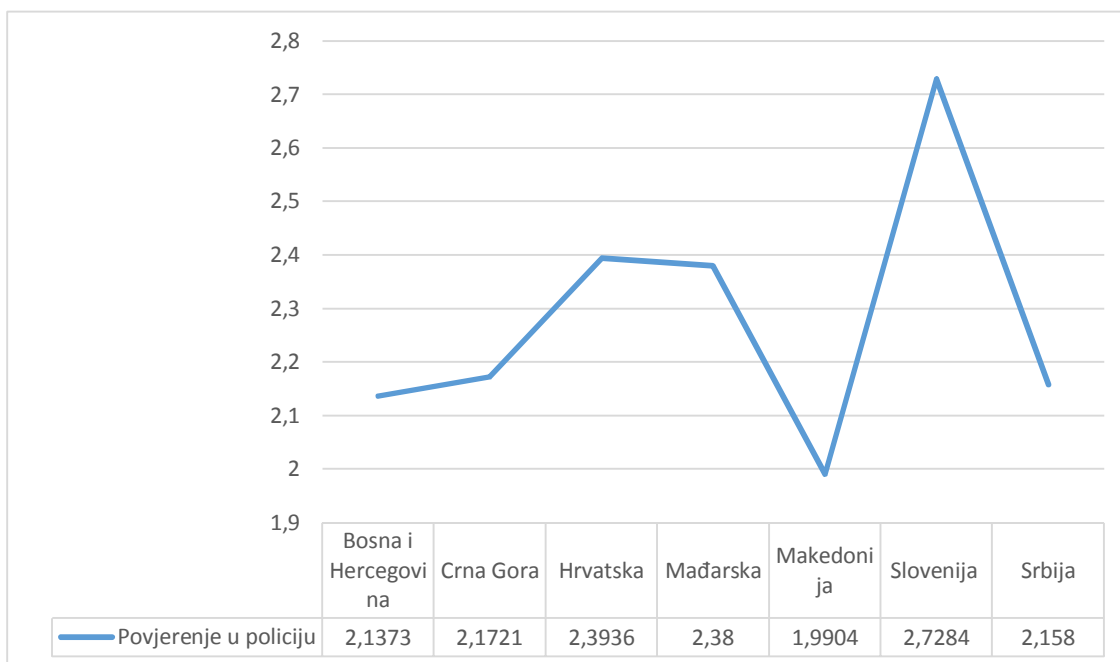
Analizi rezultata pridodane su varijable *Iskustvo rata*, *Članstvo u EU* te *Članstvo u NATO savezu*. Varijable su pridodane tako da je za svakog sudionika u statističkoj matrici pridodana binarna vrijednost s obzirom na to ima li država sudionika istraživanja pojedino obilježje ili ne. Rezultati ukazuju kako nešto malo manje od polovice sudionika ima iskustvo rata² - u tu grupu spadaju sudionici istraživanja iz država Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske dok druge države to iskustvo nemaju (Graf 7.). Sličan je, iako nešto manji udio onih čija je država članica Europske unije – u tu grupaciju spadaju Hrvatska, Mađarska i Makedonija dok ostale države nisu članice (Graf 8.). Kada govorimo o NATO savezu, dodane su tri kategorije: postoji članstvo (Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Slovenija), ne postoji članstvo (Srbija) te država je kandidat za članstvo (Bosna i Hercegovina, Makedonija) u NATO savezu.

² Pod iskustvom rata misli se na iskustvo odnosno aktivno sudjelovanje pojedine države u Domovinskom ratu 1991. – 1998. barem mjesec dana

Graf 9. – Vjeroispovijest i religioznost

Struktura vjeroispovijesti i religioznosti može se vidjeti u Grafu 9.. Najviše sudionika izjašnjava se Rimokatolicima, Pravoslavicima, Ateistima i Muslimanima koji ujedno iskazuju i najveći stupanj religioznosti.

Graf 10. – Povjerenje u policiju – deskriptivni podaci

Kada govorimo povjerenju u policiju, može se vidjeti kako je ono relativno nisko u svim državama. Povjerenje je najniže u Makedoniji, a najviše u Sloveniji i Hrvatskoj.

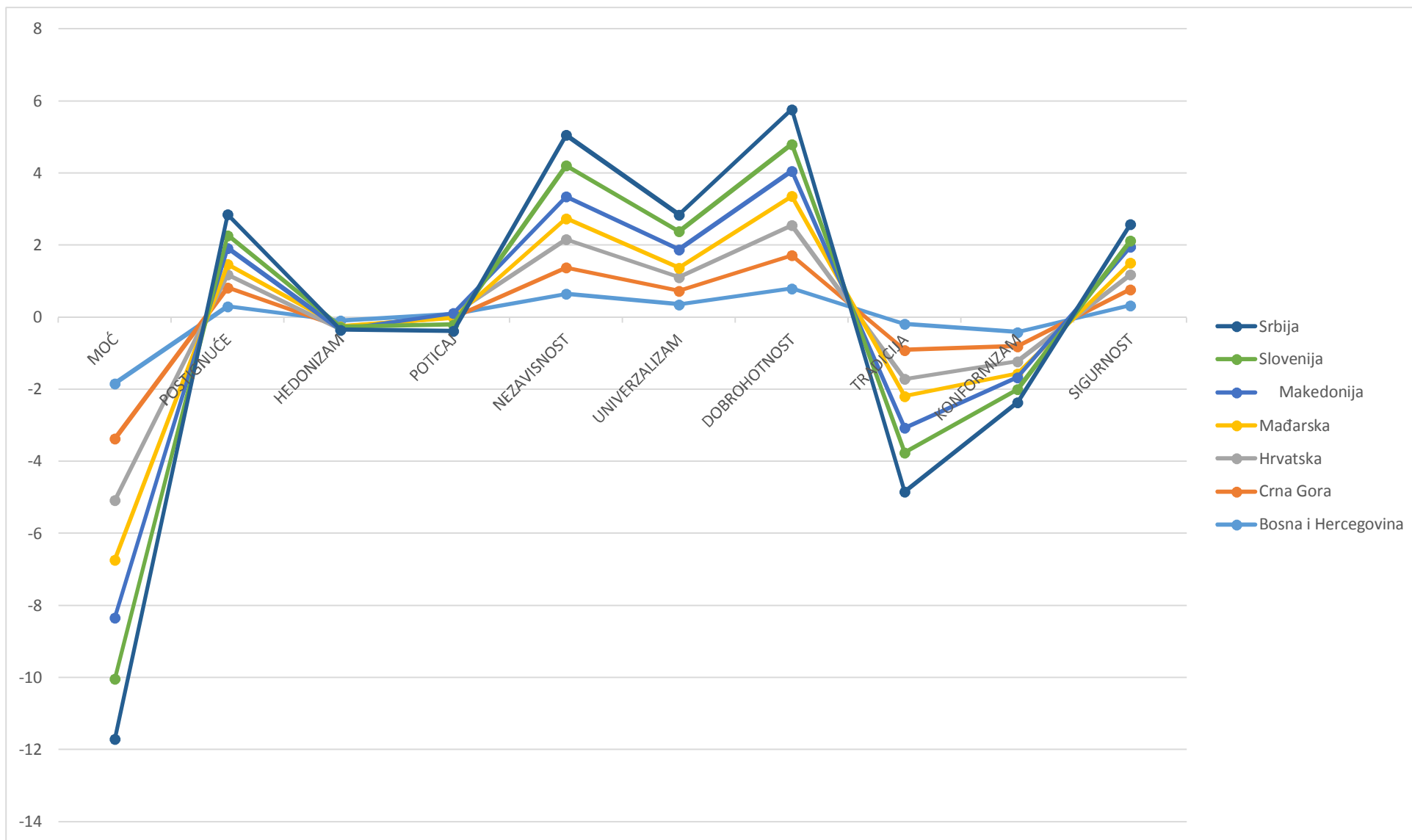
Nadalje, rezultati vezani uz društvene vrijednosti (Tablica 3.) ukazuju kako su društvene vrijednosti u Jugoistočnoj Europi uglavnom sličnoga redoslijeda kao one u Schwartzovoj teoriji s manjim ili većim odmacima. Tako se dobrohotnost u većini država nalazi na prvom mjestu, osim u Sloveniji gdje je ona na drugom mjestu, dok se na prvom nalazi nezavisnost. Na posljednjem mjestu u svim državama nalazi se vrijednost moći.

Kada govorimo o sigurnosti kao vrijednosti ona se nešto razlikuje po državama. Tako, U Bosni i Hercegovini ona je na 4. mjestu po važnosti, kao što je i slučaj u Schwartz (2012). Nadalje, u Hrvatskoj i Mađarskoj sigurnost se nalazi na 3. mjestu, a Makedoniji, Sloveniji i Srbiji nalazi se na 5. mjestu. Budući je istraživano a potom rangirano ukupno 10 temeljnih vrijednosti, možemo reći kako je sigurnost veoma važna i nalazi se među najvažnijim vrijednostima u većini država. Isto tako, kada gledamo centrirane vrijednosti za sigurnost, možemo vidjeti kao sigurnost kao vrijednost ima visoke vrijednosti.

Vrijednosti po državama možemo vidjeti i u Grafu 11. Prema deskriptivnim pokazateljima, centriranim vrijednostima i prosječnim vrijednostima možemo vidjeti kako države Jugoistočne Europe uglavnom imaju sličan vrijednosni sustav.

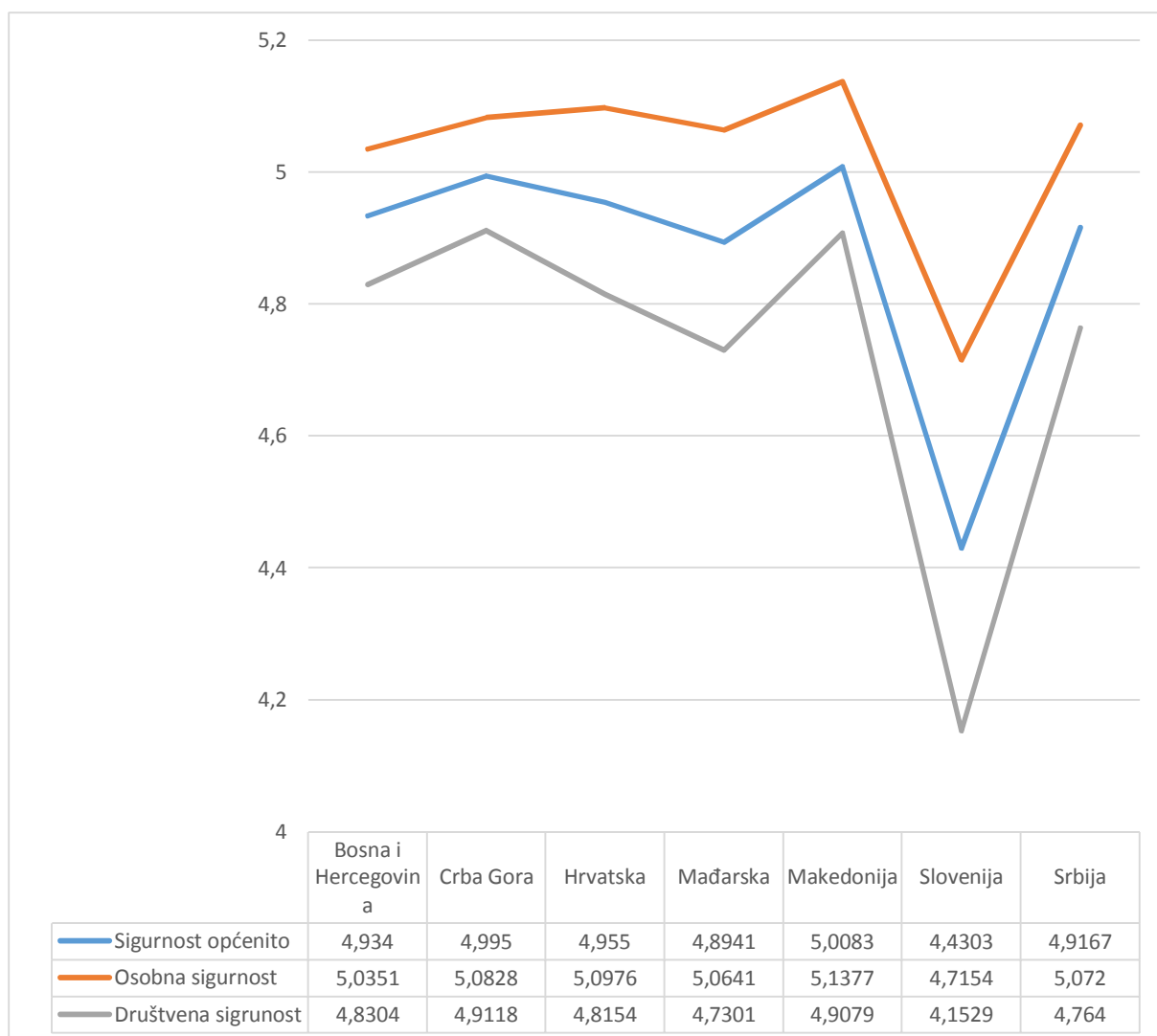
Tablica 3.– Rangirane vrijednosti po državama

	Schwartz (2012)		Bosna i Hercegovina		Crna Gora		Hrvatska		Mađarska		Makedonija		Slovenija		Srbija	
Vrijednost	RANG	M	RANG	M	RANG	M	RANG	M	RANG	M	RANG	M	RANG	M	RANG	
MOĆ	10.	-1,835	10.	-1,535	10.	-1,710	10.	-1,647	10.	-1,606	10.	-1,700	10.	-1,673	10.	
POSTIGNUĆE	7.	0,306	5.	0,516	3.	0,361	5.	0,289	4.	0,450	4.	0,349	4.	0,581	3.	
HEDONIZAM	6.	-0,094	7.	-0,176	7.	-0,065	7.	0,078	6.	-0,083	7.	0,071	6.	-0,077	6.	
POTICAJ	9.	0,085	6.	-0,092	6.	0,095	6.	-0,105	7.	0,133	6.	-0,321	7.	-0,175	7.	
NEZAVISNOST	3.	0,648	2.	0,730	2.	0,787	2.	0,578	2.	0,606	2.	0,863	1.	0,848	2.	
UNIVERZALIZAM	2.	0,355	3.	0,380	5.	0,376	4.	0,260	5.	0,508	3.	0,503	3.	0,464	4.	
DOBROHOTNOST	1.	0,799	1.	0,917	1.	0,839	1.	0,805	1.	0,6998	1.	0,744	2.	0,967	1.	
TRADICIJA	8.	-0,186	8.	-0,721	9.	-0,804	9.	-0,477	9.	-0,881	9.	-0,683	9.	-1,093	9.	
KONFORMIZAM	5.	-0,415	9.	-0,388	8.	-0,419	8.	-0,343	8.	-0,101	8.	-0,336	8.	-0,362	8.	
SIGURNOST	4.	0,332	4.	0,442	4.	0,408	3.	0,329	3.	0,443	5.	0,1722	5.	0,451	5.	

Graf 11. - Vrijednosti po država

4.2.1. SIGURNOST – DESKRIPTIVNI POKAZATELJI

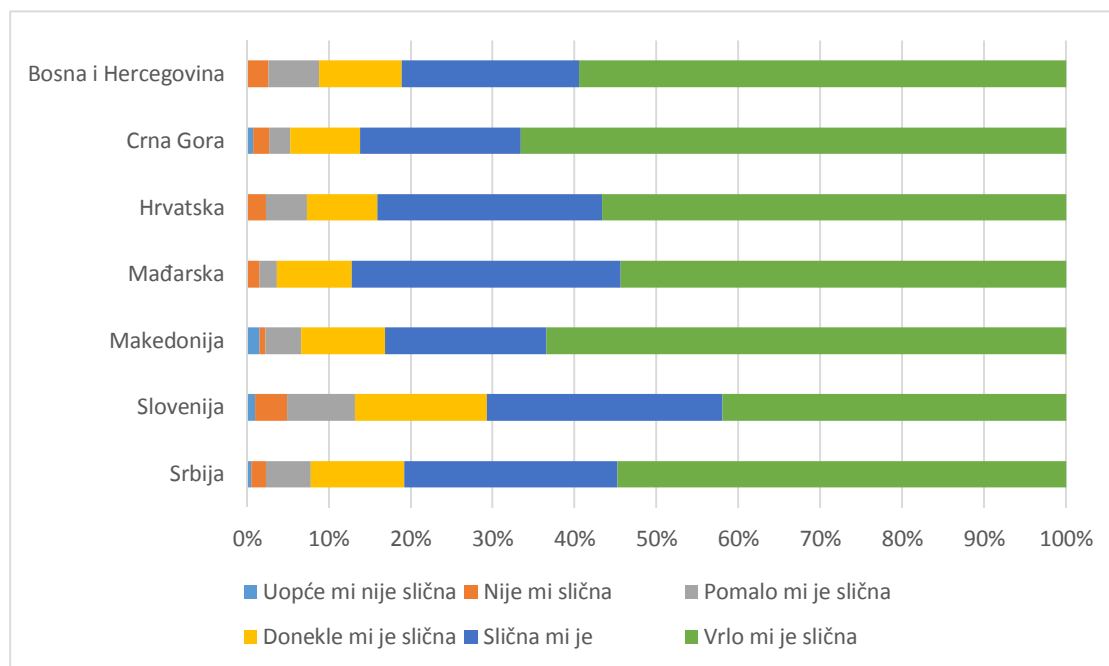

Graf 12.– Sigurnost kao vrijednost po zemljama (općenito, osobna i društvena)

Kada govorimo sigurnosti kao zasebnoj vrijednosti kao što je već napomenuto, ona se sastoji od *osobne sigurnosti* i *društvene sigurnosti*. Na Grafu 10. možemo vidjeti razlike u vrijednosti sigurnosti po državama te usporedba osobne i društvene sigurnosti. Također, na grafu je prikazana i sigurnost općenito kao linearna kombinacija ove dvije varijable. Prema deskriptivnim pokazateljima sirovih, ne centriranih vrijednosti, može se primijetiti kako je sigurnost najmanje važna u Sloveniji, a najviše važna u Makedoniji i Srbiji. Međutim, postoji li statistički značajna razlika među državama u sigurnosti, pokazat će daljnja multivarijatna analiza te analiza varijance u jednom od sljedećih poglavlja.

4.2.2. OSOBNA SIGURNOST- Deskriptivni pokazatelji – U kojoj je mjeri opisana osoba slična vama?

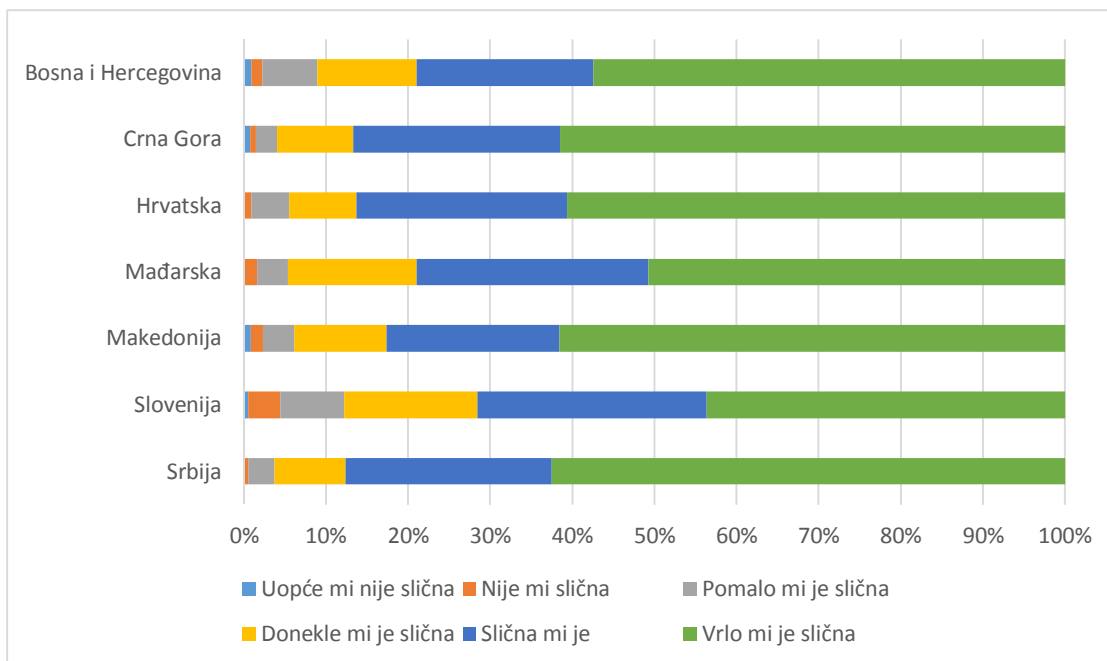
Specifična vrijednost sigurnosti - osobna sigurnost, definira se kao sigurnost u neposrednom okruženju (Tablica 1.), a tvori linearnu kombinaciju od tri tvrdnje, odnosno opisa pojedine osobe za koju sudionik na skali od 1 do 6 označava sličnost sa samim sobom. Pogledajmo frekvencije po državama za svaku od 3 tvrdnje koje čine ovu linearnu kombinaciju:

Graf 13. – *Osobna sigurnost - Vrlo joj je važno izbjeći bolest i zaštititi zdravlje*

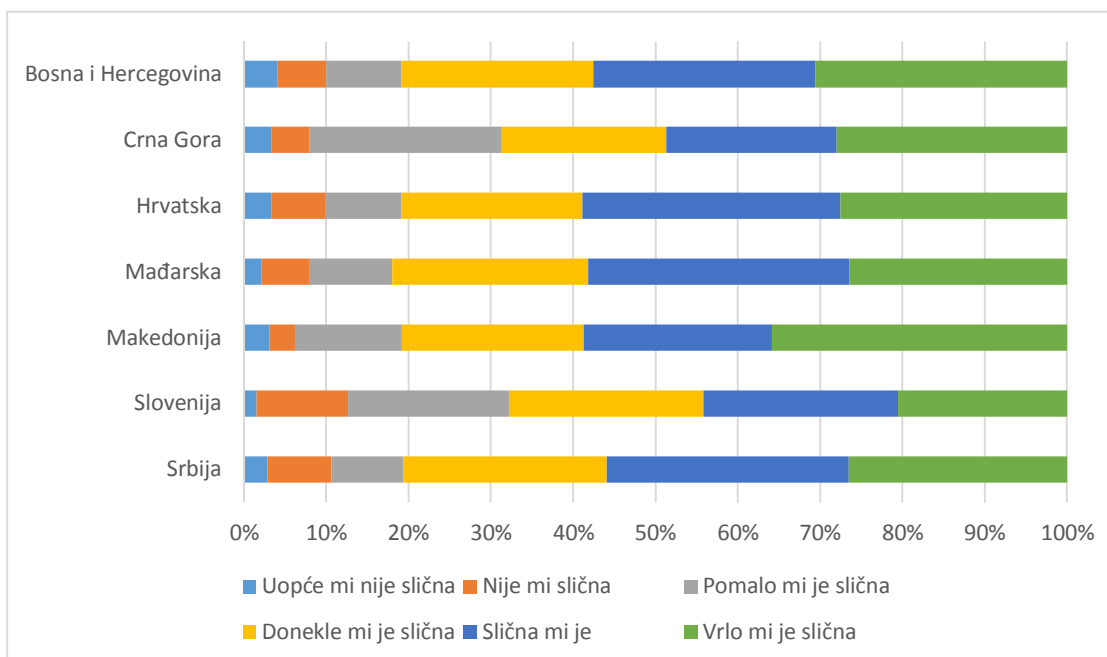
Na Grafu 13. možemo vidjeti koliko je sudionicima istraživanjima po državama važno zaštititi zdravlje i izbjeći bolest. Prema deskriptivnim pokazateljima, ovakav oblik sigurnosti najvažniji je u Crnoj Gori i Makedoniji, a najmanje važan u Mađarskoj, Hrvatskoj i Sloveniji.

Osobna zaštita i sigurnost najvažnija je u Srbiji i Makedoniji, a najmanje važna u Sloveniji i Mađarskoj što prikazuje Graf 14.

Graf 14. - *Osobna sigurnost – Važno joj je da ona osobno bude sigurna i zaštićena*

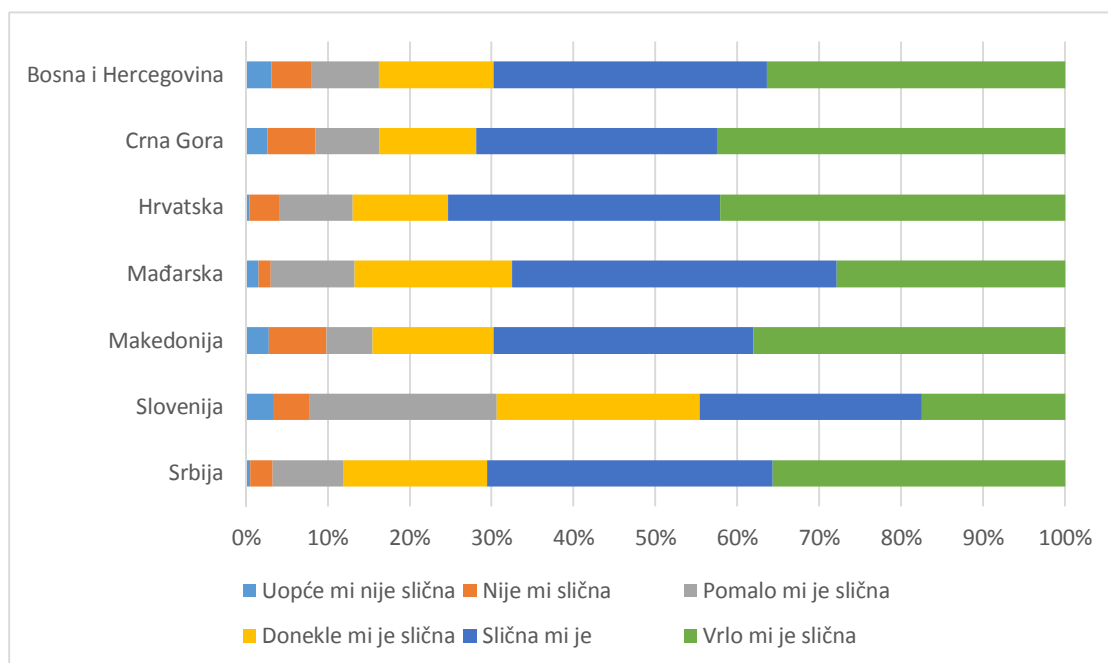
Izbjegavati sve opasnosti najvažnije je Makedoncima, a najmanje važno Slovincima. Ostale države nalaze se između ove dvije što se može vidjeti u Grafu 15. Analizirajmo sada rezultate vezane uz društvenu sigurnost.

Graf 15. - *Osobna sigurnost – Važno joj je izbjegavati sve opasnosti*

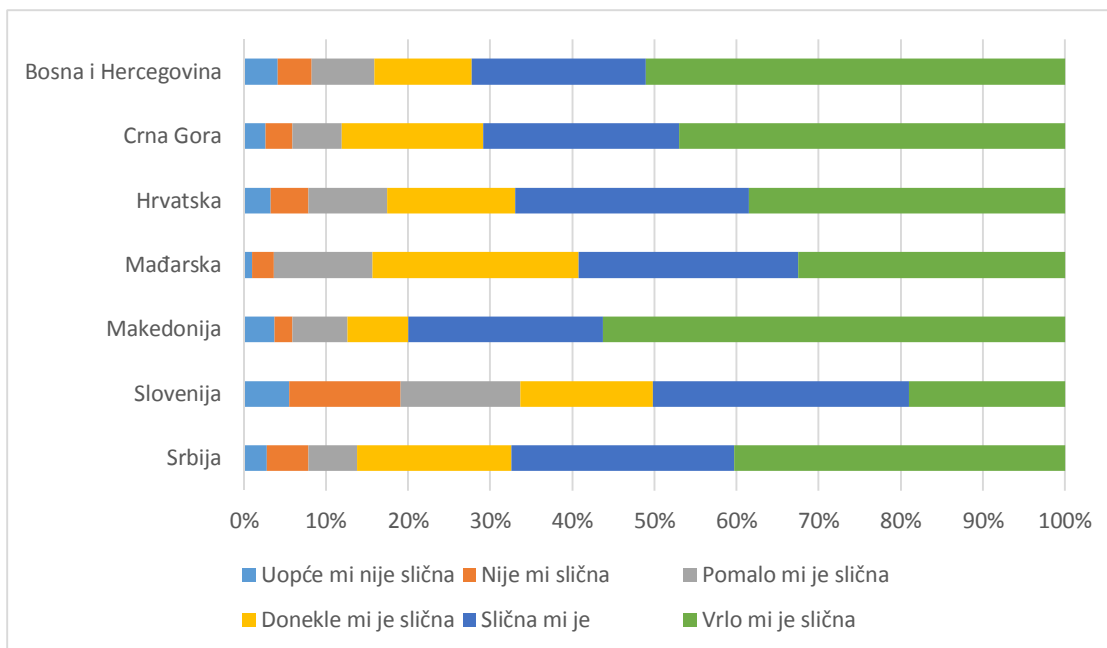
4.2.3. DRUŠTVENA SIGURNOST – Deskriptivni pokazatelji - U kojoj je mjeri opisana osoba slična vama?

Društvena sigurnost označava, prema Schwartzu (2012) sigurnost i stabilnost u širem društvu kako je definirano u Tablici 1. Varijablu društvene sigurnosti čini linearna kombinacija od 3 tvrdnje – opisa osobe gdje se ponovno, sudionik istraživanja na skali od 1 do 6 poistovjećuje s opisanom osobom.

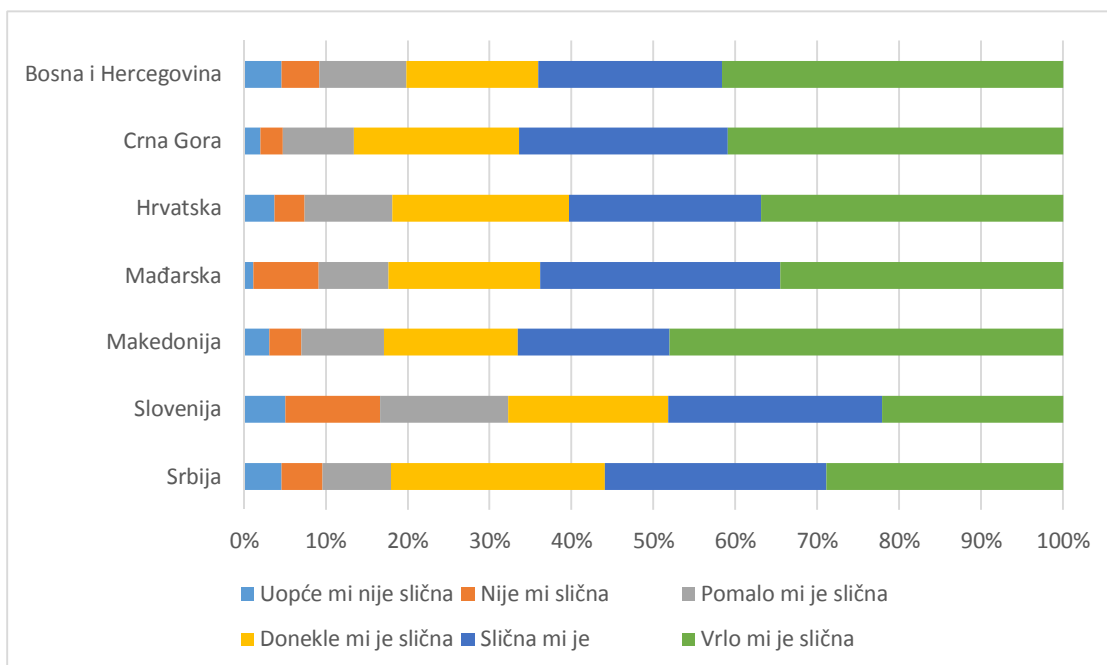
Graf 16. - Društvena sigurnost – Važno joj je da njezina država bude sigurna i stabilna

Da država bude sigurna i stabilna najvažnijim smatraju u Crnoj Gori, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a najmanje važnim u Sloveniji (Graf 16.), dok je sudionicima iz Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine važno imati snažnu državu koja može obraniti svoje građane (Graf 17.) što je opet, u Sloveniji najmanje važno.

Graf 17. - Društvena sigurnost – Važno joj je imati snažnu državu koja može obraniti svoje građane

Konačno, važnost da se država štiti od svih prijetnji najčešće iskazuju sudionici iz Makedonije dok najmanje važnim smatraju sudionici iz Slovenije i Srbije (Graf 18.).

Graf 18.- Društvena sigurnost – Važno joj je da se njezina država štiti od svih prijetnji

4.3. MANOVA

Tablica 4. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na državu*

	Država	M	SD	N
Sigurnost - osobna	BiH	,436	,562	219
	Crna Gora	,532	,614	148
	Hrvatska	,547	,561	215
	Mađarska	,492	,594	189
	Makedonija	,533	,505	131
	Slovenija	,447	,616	198
	Srbija	,607	,625	220
Sigurnost - društvena	BiH	,231	,908	219
	Crna Gora	,357	,917	148
	Hrvatska	,273	,906	215
	Mađarska	,166	,751	189
	Makedonija	,348	,806	131
	Slovenija	-,104	,933	198
	Srbija	,298	,895	220
Sigurnost	BiH	,332	,517	219
	Crna Gora	,442	,559	148
	Hrvatska	,408	,546	215
	Mađarska	,329	,511	189
	Makedonija	,443	,470	131
	Slovenija	,172	,577	198
	Srbija	,451	,533	220

U Tablici 4. možemo vidjeti da imamo podjednak broj ispitanika po ćelijama. Standardne devijacije su također ujednačene.

Tablica 5. *Test multivarijatnosti sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na državu*

Efekt	Pillai's Trace	F	df1	df2	Značajnost	Parcijalni eta kvadrat
Država	,038	2,840	18	3939	<,001*	,013

* $p < 0.05$

U Tablici 5. možemo vidjeti da temeljem Pillai testa multivarijatnosti postoji statistički značajna razlika u sigurnosti kao društvenoj vrijednosti.

Tablica 6. *Levenov test homogenosti varijance sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na državu*

	F	df1	df2	p
Sigurnost - osobna	1,060	6	1313	,385
Sigurnost – društvena	1,541	6	1313	,161
Sigurnost	1,360	6	1313	,228

* $p < 0.05$

U Tablici 6. možemo vidjeti da su varijance homogene

Tablica 7. *Sažetak ANOVA-e sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na državu*

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednja suma kvadrata	F	p
Sigurnost - osobna	4,520	6	,753	2,189	,042*
Pogreška	451,802	1313	,344		
Sigurnost - društvena	28,257	1	11,041	6,084	<,001*
Pogreška	1016,403	1313	,774		
Sigurnost	11,599	1	3,667	6,788	<,001*
Pogreška	373,956	1313	,285		

* $p < 0.05$

U Tablici 7. možemo vidjeti da postoje statistički značajne razlike na sve tri razine sigurnosti među državama. Najveće razlikovanje među državama postoji u sigurnosti općenito, a najmanje u osobnoj sigurnosti.

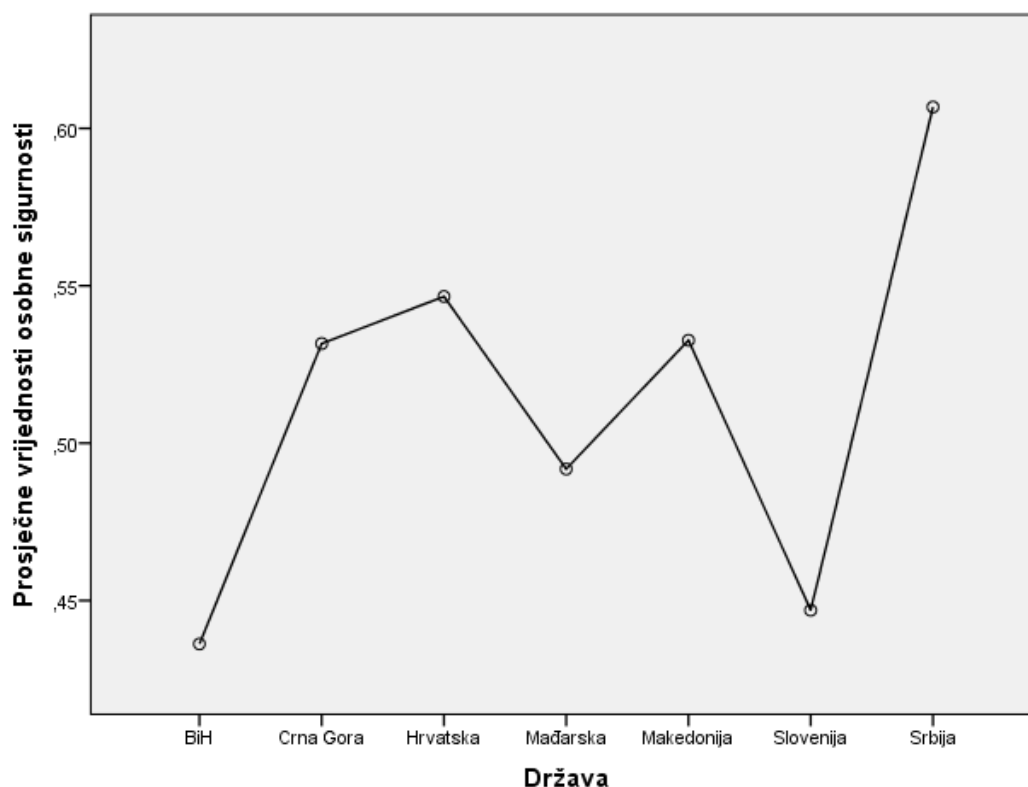
Tablica 8. *Rezultati Scheffe post-hoc testova osobne sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na državu*

	(I)Država	(J) Država	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost - osobna	BiH	Crna Gora	-,0954	,886
		Hrvatska	-,1104	,698
		Mađarska	-,0556	,989
		Makedonija	-,0965	,899
		Slovenija	-,0107	1,000
		Srbija	-,1706	,159
		Crna Gora	BiH	,0954
	Hrvatska	-,0150	1,000	
	Mađarska	,0398	,999	
	Makedonija	-,0010	1,000	
	Slovenija	,0847	,940	
	Srbija	-,0751	,963	

Hrvatska	BiH	,1104	,698
	Crna Gora	,0150	1,000
	Mađarska	,0548	,990
	Makedonija	,0139	1,000
	Slovenija	,0997	,812
	Srbija	-,0602	,979
Mađarska	BiH	,0556	,989
	Crna Gora	-,0398	,999
	Hrvatska	-,0548	,990
	Makedonija	-,0409	,999
	Slovenija	,0449	,997
	Srbija	-,1150	,689
Makedonija	BiH	,0965	,899
	Crna Gora	,0010	1,000
	Hrvatska	-,0139	1,000
	Mađarska	,0409	,999
	Slovenija	,0857	,946
	Srbija	-,0741	,971
Slovenija	BiH	,0107	1,000
	Crna Gora	-,0847	,940
	Hrvatska	-,0997	,812
	Mađarska	-,0449	,997
	Makedonija	-,0857	,946
	Srbija	-,1599	,259
Srbija	BiH	,1706	,159
	Crna Gora	,0751	,963
	Hrvatska	,0602	,979
	Mađarska	,1150	,689
	Makedonija	,0741	,971
	Slovenija	,1599	,259

* $p < 0,05$

U Tablici 8. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test ne pronalazi niti jednu statistički značajnu razliku među državama u osobnoj sigurnosti.

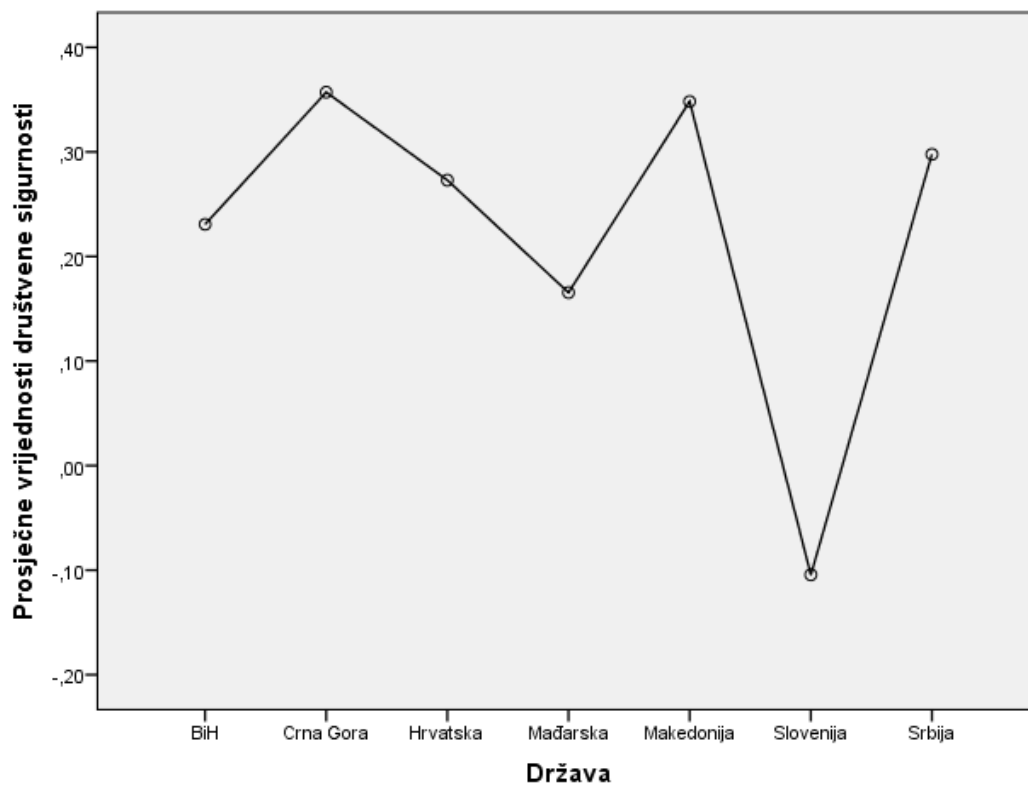
Graf 19. Razlike u osobnoj sigurnosti s obzirom na državu

Tablica 9. Rezultati Scheffe post-hoc testova društvene sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na državu

	(I)Država	(J) Država	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost - društvena	BiH	Crna Gora	-,1263	,935
		Hrvatska	-,0422	1,000
		Mađarska	,0652	,997
		Makedonija	-,1175	,962
		Slovenija	,3352*	,020
		Srbija	-,0670	,996
		Crna Gora	BiH	Crna Gora
Hrvatska	,0841			,992
Mađarska	,1916			,685
Makedonija	,0089			1,000
Slovenija	,4615*			,001
Srbija	,0594			,999
Hrvatska	BiH	Crna Gora	-,0841	,992
		Mađarska	,1074	,959
		Makedonija	-,0752	,996
		Slovenija	,3774*	,004
		Srbija	-,0247	1,000

Mađarska	BiH	-,0652	,997
	Crna Gora	-,1916	,685
	Hrvatska	-,1074	,959
	Makedonija	-,1827	,766
	Slovenija	,2699	,169
	Srbija	-,1322	,891
Makedonija	BiH	,1175	,962
	Crna Gora	-,0089	1,000
	Hrvatska	,0752	,996
	Mađarska	,1827	,766
	Slovenija	,4526*	,002
	Srbija	,0505	1,000
Slovenija	BiH	-,3352*	,020
	Crna Gora	-,4615*	,001
	Hrvatska	-,3774*	,004
	Mađarska	-,2699	,169
	Makedonija	-,4526*	,002
	Srbija	-,4021*	,001
Srbija	BiH	,0670	,996
	Crna Gora	-,0594	,999
	Hrvatska	,0247	1,000
	Mađarska	,1322	,891
	Makedonija	-,0505	1,000
	Slovenija	,4021*	,001

* $p < 0,05$

Graf 20. Razlike u društvenoj sigurnosti s obzirom na državu

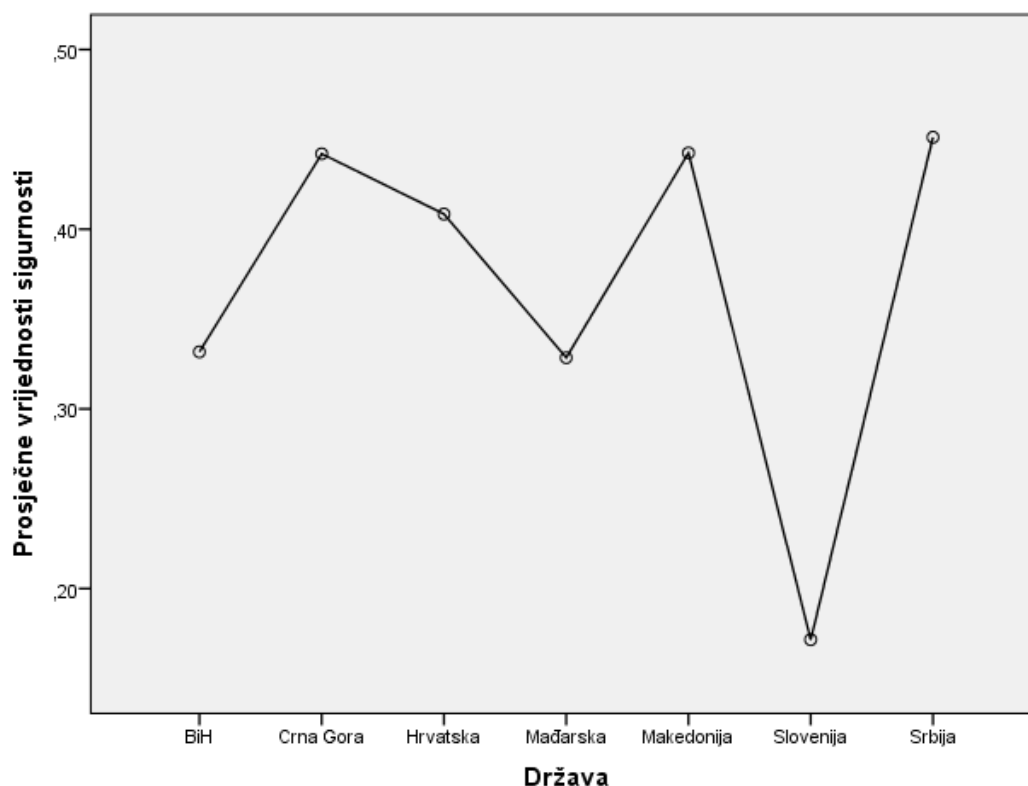
U Tablici 9. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test pronalazi statistički značajne razlike u društvenoj sigurnosti između Slovenije i svih ostalih država.

Tablica 10. *Rezultati Scheffe post-hoc testova sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na državu*

	(I)Država	(J) Država	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost	BiH	Crna Gora	-,1103	,708
		Hrvatska	-,0767	,896
		Mađarska	,0032	1,000
		Makedonija	-,1107	,740
		Slovenija	,1601	,155
		Srbija	-,1195	,482
	Crna Gora	BiH	,1103	,708
		Hrvatska	,0335	,999
		Mađarska	,1135	,710
		Makedonija	-,0005	1,000
		Slovenija	,2704*	,001
		Srbija	-,0092	1,000
	Hrvatska	BiH	,0767	,896
		Crna Gora	-,0335	,999
		Mađarska	,0800	,894
		Makedonija	-,0340	,999
		Slovenija	,2369*	,003
		Srbija	-,0427	,995
	Mađarska	BiH	-,0032	1,000
		Crna Gora	-,1135	,710
		Hrvatska	-,0800	,894
Makedonija		-,1140	,740	
Slovenija		,1569	,214	
Srbija		-,1227	,497	
Makedonija	BiH	,1107	,740	
	Crna Gora	,0005	1,000	
	Hrvatska	,0340	,999	
	Mađarska	,1140	,740	
	Slovenija	,2709*	,003	
	Srbija	-,0087	1,000	
Slovenija	BiH	-,1601	,155	
	Crna Gora	-,2704*	,001	
	Hrvatska	-,2369*	,003	
	Mađarska	-,1569	,214	
	Makedonija	-,2709*	,003	
	Srbija	-,2796*	,000	
Srbija	BiH	,1195	,482	
	Crna Gora	,0092	1,000	
	Hrvatska	,0427	,995	
	Mađarska	,1227	,497	
	Makedonija	,0087	1,000	
	Slovenija	,2796*	,000	

* $p < 0,05$

U Tablici 10. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test pronalazi statistički značajne razlike u sigurnosti općenito između Slovenije i Crne Gore, Hrvatske, Makedonije i Srbije.

Graf 21. Razlike u sigurnosti s obzirom na državu

Tablica 11. Deskriptivni pokazatelji sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na članstvo u NATO savezu

	Članstvo u NATO savezu	M	SD	N
Sigurnost - osobna	Članica NATO	,504	,595	750
	Nije članica NATO	,607	,625	220
	Kandidat za članstvo NATO	,472	,542	350
Sigurnost - društvena	Članica NATO	,163	,894	750
	Nije članica NATO	,300	,895	220
	Kandidat za članstvo NATO	,275	,872	350
Sigurnost	Članica NATO	,332	,557	750
	Nije članica NATO	,451	,533	220
	Kandidat za članstvo NATO	,373	,502	350

U Tablici 11. možemo vidjeti da broj ispitanika nije podjednak, ali da odstupanja nisu velika. Standardne devijacije su ujednačene.

Tablica 12. *Test multivarijatnosti sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na članstvo u NATO savezu*

Efekt	Pillai's Trace	F	df1	df2	Značajnost	Parcijalni eta kvadrat
Članstvo u NATO savezu	,010	2,284	6	2632	,033*	,005

* $p < 0.05$

U Tablici 12. možemo vidjeti da temeljem Pillai testa multivarijatnosti postoji statistički značajna razlika u sigurnosti s obzirom na članstvo u NATO savezu.

Tablica 13. *Levenov test homogenosti varijance sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na članstvo u NATO savezu*

	F	df1	df2	p
Sigurnost - osobna	2,068	2	1317	,127
Sigurnost – društvena	0,685	2	1317	,504
Sigurnost	1,906	2	1317	,149

* $p < 0.05$

U Tablici 13. možemo vidjeti da su varijance homogene.

Tablica 14. *Sažetak ANOVA-e sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu*

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednja suma kvadrata	F	p
Sigurnost - osobna	2,581	2	,1,291	3,746	,024*
Pogreška	453,741	1317	,345		
Sigurnost - društvena	4,791	2	2,396	3,034	,048*
Pogreška	1039,868	1317	,790		
Sigurnost	2,450	2	1,225	4,211	,015*
Pogreška	383,105	1317	,291		

* $p < 0.05$

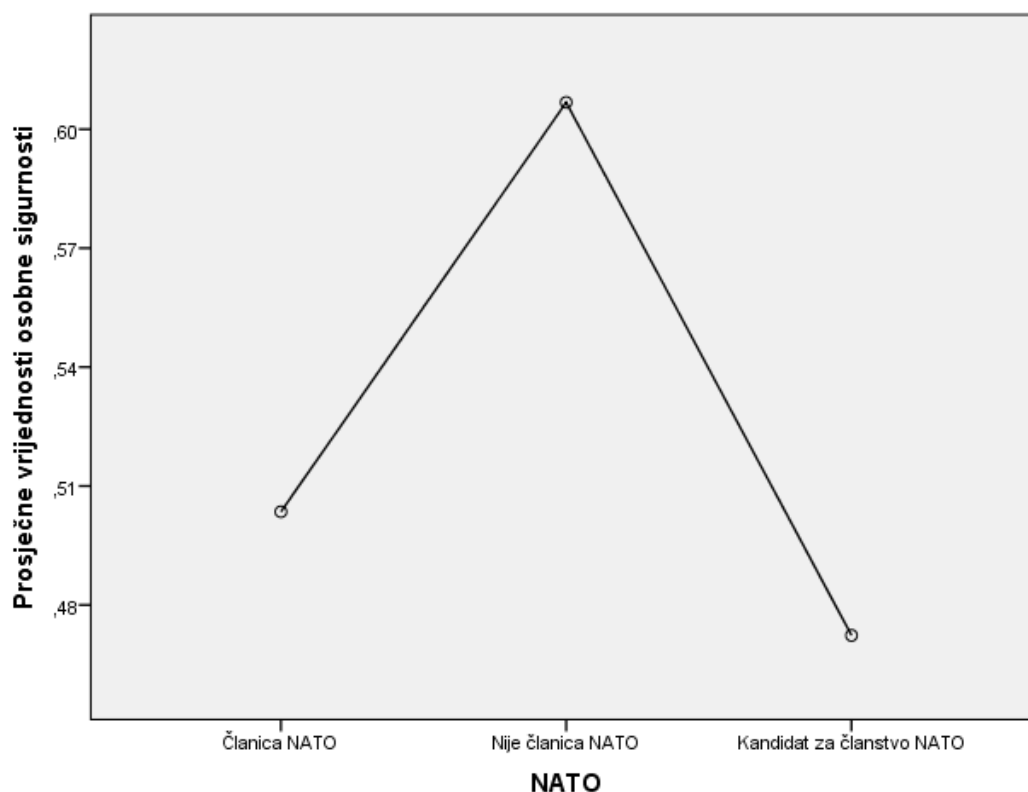
U Tablici 14. možemo vidjeti da postoje statistički značajne razlike na sve tri razine sigurnosti. Najveće razlikovanje postoji u sigurnosti općenito, a najmanje u društvenoj sigurnosti.

Tablica 15. Rezultati Scheffe post-hoc testova osobne sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

	(I) Status članstva	(J) Status članstva	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost - osobna	Članica NATO saveza	Nije članica NATO saveza	-,1033	,072
		Kandidat za članstvo NATO saveza	,0312	,714
	Nije članica NATO saveza	Članica NATO saveza	,1033	,072
		Kandidat za članstvo NATO saveza	,1345	,029*
	Kandidat za članstvo NATO saveza	Članica NATO saveza	-,0312	,714
		Nije članica NATO saveza	-,1345	,029*

* $p < 0,05$

U Tablici 15. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test pronalazi statistički značajnu razliku u osobnoj sigurnosti između države koja nije članica NATO saveza i država koje su kandidati za članstvo NATO saveza na način da država koja nije članica iskazuje višu razinu.

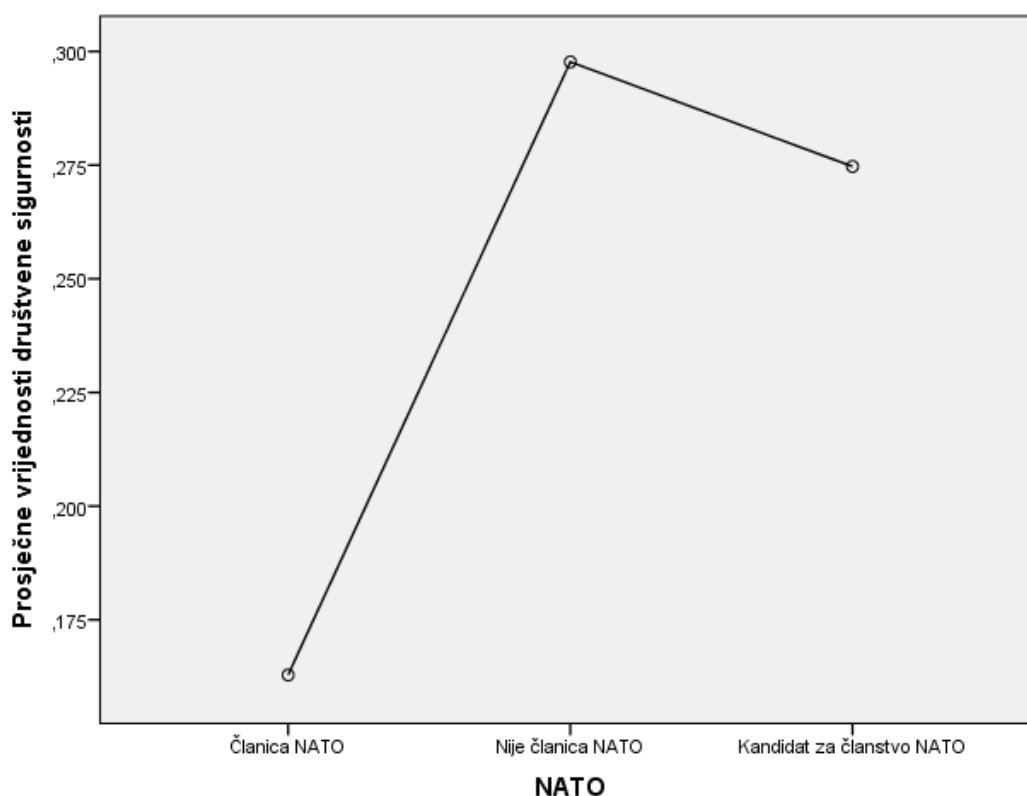
Graf 22. Razlike u osobnoj sigurnosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

Tablica 16. Rezultati Scheffe post-hoc testova društvene sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

	(I) Status članstva	(J) Status članstva	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost - društvena	Članica NATO saveza	Nije članica NATO saveza	-,1348	,141
		Kandidat za članstvo NATO saveza	-,1118	,151
	Nije članica NATO saveza	Članica NATO saveza	,1348	,141
		Kandidat za članstvo NATO saveza	,0230	,956
	Kandidat za članstvo NATO saveza	Članica NATO saveza	,1118	,151
		Nije članica NATO saveza	-,0230	,956

* $p < 0,05$

U Tablici 16. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test ne pronalazi niti jednu statistički značajnu razliku među državama s obzirom na članstvo u NATO savezu u društvenoj sigurnosti.

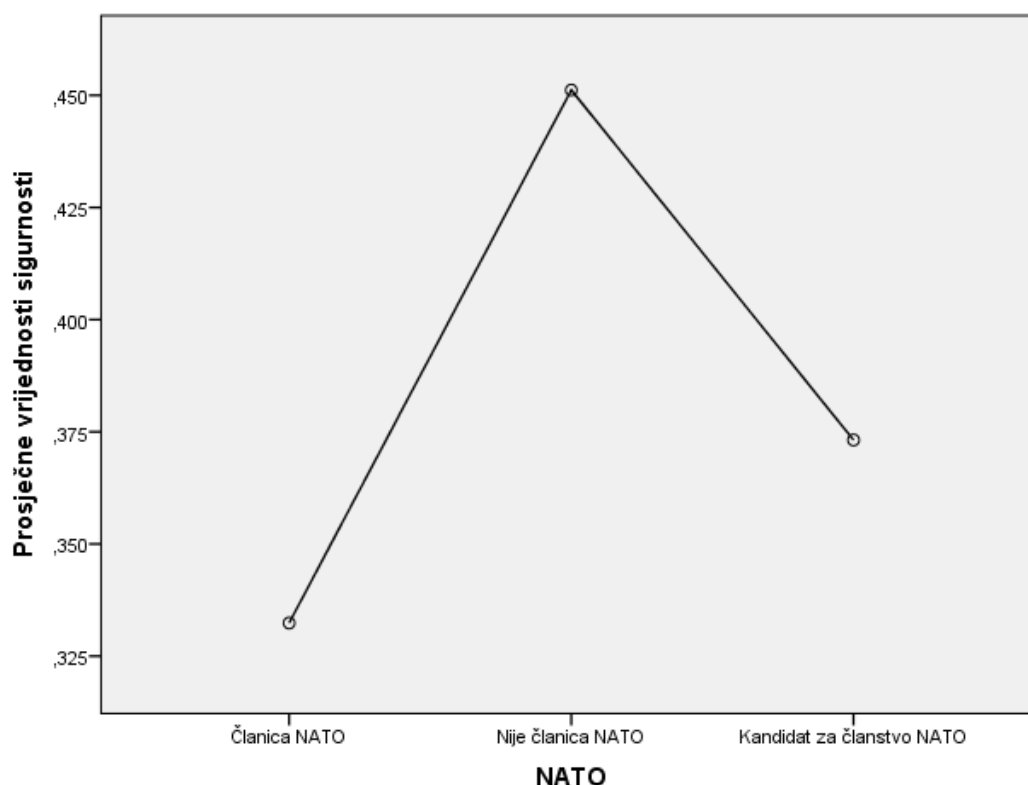
Graf 23. Razlike u društvenoj sigurnosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

Tablica 17. Rezultati Scheffe post-hoc testova sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

	(I) Status članstva	(J) Status članstva	Razlika prosjeka (I-J)	Sig.
Sigurnost	Članica NATO saveza	Nije članica NATO saveza	-,1188	,016*
		Kandidat za članstvo NATO saveza	-,0408	,506
	Nije članica NATO saveza	Članica NATO saveza	,1188	,016*
		Kandidat za članstvo NATO saveza	,0780	,244
	Kandidat za članstvo NATO saveza	Članica NATO saveza	,0408	,506
		Nije članica NATO saveza	-,0780	,244

* $p < 0,05$

U Tablici 17. možemo vidjeti da Scheffe post-hoc test pronalazi statistički značajnu razliku u sigurnosti općenito između države koja nije članica NATO saveza i država koje su članice NATO saveza na način da država koja nije članica iskazuje višu razinu.

Graf 24. Razlike u sigurnosti s obzirom na članstvo u NATO savezu

Tablica 18. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na financijsko stanje obitelji*

	Članstvo u NATO savezu	M	SD	N
Sigurnost - osobna	Izrazito loše	,644	,517	31
	Loše	,471	,640	357
	Dobro	,527	,566	803
	Izrazito dobro	,502	,600	118
Sigurnost - društvena	Izrazito loše	,053	1,364	31
	Loše	,172	,924	357
	Dobro	,242	,840	803
	Izrazito dobro	,237	,928	118
Sigurnost	Izrazito loše	,346	,722	31
	Loše	,322	,588	357
	Dobro	,384	,508	803
	Izrazito dobro	,368	,551	118

U Tablici 18. možemo vidjeti da su standardne devijacije ujednačene.

Tablica 19. *Test multivarijatnosti sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na financijsko stanje obitelji*

Efekt	Pillai's Trace	F	df1	df2	Značajnost	Parcijalni eta kvadrat
Financijsko stanje obitelji	,006	,889	3	3915	,534	,005

* $p < 0.05$

U Tablici 19. možemo vidjeti da temeljem Pillai testa multivarijatnosti ne postoji statistički značajna razlika u sigurnosti kao društvenoj vrijednosti s obzirom na financijsko stanje obitelji.

Tablica 20. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na mjesto rođenja*

	Članstvo u NATO savezu	M	SD	N
Sigurnost - osobna	Selo	,423	,590	199
	Manji grad	,546	,560	257
	Grad srednje veličine	,523	,579	222
	Veći grad	,522	,615	291
	Glavni grad	,536	,578	315
	Inozemstvo	,668	,487	17

Sigurnost - društvena	Selo	,157	,827	199
	Manji grad	,181	1,013	257
	Grad srednje veličine	,233	,866	222
	Veći grad	,201	,861	291
	Glavni grad	,280	,879	315
	Inozemstvo	,119	,802	17
Sigurnost	Selo	,290	,518	199
	Manji grad	,363	,576	257
	Grad srednje veličine	,376	,548	222
	Veći grad	,362	,511	291
	Glavni grad	,406	,549	315
	Inozemstvo	,393	,386	17

U Tablici 20. možemo vidjeti da imamo podjednak broj ispitanika po ćelijama, izuzev inozemstva. Standardne devijacije su ujednačene.

Tablica 21. *Test multivarijatnosti sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na mjesto rođenja*

Efekt	Pillai's Trace	F	df1	df2	Značajnost	Parcijalni eta kvadrat
Mjesto rođenja	,009	0,803	15	3885	,676	,003

* $p < 0.05$

U Tablici 21. možemo vidjeti da temeljem Pillai testa multivarijatnosti ne postoji statistički značajna razlika u sigurnosti kao društvenoj vrijednosti s veličinu mjesta rođenja.

Tablica 22. *Test multivarijatnosti sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na područje studija*

Efekt	Država	Pillai's Trace	F	df1	df2	Značajnost	Parcijalni eta kvadrat
Područje studija	BiH	,097	0,997	21	624	,465	,032
	Crna Gora	,072	0,855	12	420	,594	,024
	Hrvatska	,062	0,608	21	606	,914	,021
	Mađarska	,146	1,295	21	531	,171	,049
	Makedonija	,108	0,619	21	348	,905	,036
	Slovenija	,091	0,827	21	558	,687	,030
	Srbija	,055	0,551	21	624	,949	,018

* $p < 0.05$

U Tablici 22. možemo vidjeti da temeljem Pillai testa multivarijatnosti ne postoji statistički značajna razlika u sigurnosti kao društvenoj vrijednosti s obzirom na područje studija niti u jednoj državi.

4.4. ANOVA

Tablica 23. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na državu*

	Država	spol	M	SD	N
Sigurnost - osobna	BiH	muški	,212	,606	40
		ženski	,486	,541	179
	Crna Gora	muški	,360	,623	31
		ženski	,581	,608	116
	Hrvatska	muški	,493	,654	41
		ženski	,560	,540	173
	Mađarska	muški	,444	,683	39
		ženski	,504	,570	150
	Makedonija	muški	,507	,420	21
		ženski	,538	,522	110
	Slovenija	muški	,095	,626	54
		ženski	,579	,561	144
	Srbija	muški	,387	,602	33
		ženski	,646	,623	187
Sigurnost - društvena	BiH	muški	,449	,767	40
		ženski	,182	,932	179
	Crna Gora	muški	,317	1,213	31
		ženski	,369	,831	116
	Hrvatska	muški	,082	1,046	41
		ženski	,321	,869	173
	Mađarska	muški	,214	,770	39
		ženski	,153	,748	150
	Makedonija	muški	,459	,617	21
		ženski	,327	,838	110
	Slovenija	muški	,141	,999	54
		ženski	-,197	,893	144
	Srbija	muški	,488	,908	33
		ženski	,264	,890	187
Sigurnost	BiH	muški	,336	,500	40
		ženski	,331	,523	179
	Crna Gora	muški	,339	,629	31
		ženski	,472	,541	116
	Hrvatska	muški	,288	,628	41
		ženski	,439	,523	173
	Mađarska	muški	,323	,602	39
		ženski	,330	,487	150
	Makedonija	muški	,483	,325	21
		ženski	,435	,493	110
	Slovenija	muški	,111	,608	54
		ženski	,195	,566	144
	Srbija	muški	,432	,477	33
		ženski	,455	,544	187

U Tablici 23. možemo vidjeti da su standardne devijacije ujednačene po ćelijama.

Tablica 24 . Levenov test homogenosti varijance sigurnosti kao društvene vrijednost s obzirom na državu

Država		F	df1	df2	p
BiH	Sigurnost - osobna	,751	1	217	,387
	Sigurnost - društvena	,187	1	217	,666
	Sigurnost	,252	1	217	,616
Crna Gora	Sigurnost - osobna	,100	1	145	,752
	Sigurnost - društvena	2,306	1	145	,131
	Sigurnost	,925	1	145	,338
Hrvatska	Sigurnost - osobna	7,286*	1	212	,008
	Sigurnost - društvena	2,078	1	212	,151
	Sigurnost	1,829	1	212	,178
Mađarska	Sigurnost - osobna	1,750	1	187	,188
	Sigurnost - društvena	,360	1	187	,549
	Sigurnost	2,044	1	187	,154
Makedonija	Sigurnost - osobna	2,981	1	129	,087
	Sigurnost - društvena	,950	1	129	,332
	Sigurnost	5,103*	1	129	,026
Slovenija	Sigurnost - osobna	,446	1	196	,505
	Sigurnost - društvena	1,139	1	196	,287
	Sigurnost	,712	1	196	,400
Srbija	Sigurnost - osobna	,001	1	218	,971
	Sigurnost - društvena	,002	1	218	,968
	Sigurnost	,811	1	218	,369

* $p < 0.05$

U Tablici 24. možemo vidjeti da su varijance većinski homogene.

Tablica 25. Sažetak ANOVA-e sigurnosti kao društvene vrijednosti s obzirom na spol po državama

	Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednja suma kvadrata	F	p
BiH	Sigurnost - osobna	2,462	1	2,462	8,045	,005*
	Pogreška	66,406	217	,306		
	Sigurnost - društvena	2,340	1	2,340	2,861	,092
	Pogreška	177,529	217	,818		
	Sigurnost	,001	1	,001	,003	,953
	Pogreška	58,372	217	,269		
Crna Gora	Sigurnost - osobna	1,185	1	1,185	3,172	,077
	Pogreška	54,167	145	,374		
	Sigurnost - društvena	,066	1	,066	,077	,781
	Pogreška	123,550	145	,852		
	Sigurnost	,433	1	,433	1,379	,242
	Pogreška	45,500	145	,314		
Hrvatska	Sigurnost - osobna	,147	1	,147	,464	,496
	Pogreška	67,306	212	,317		
	Sigurnost - društvena	1,883	1	1,883	2,299	,131
	Pogreška	173,606	212	,819		
	Sigurnost	,755	1	,755	2,543	,112
	Pogreška	62,917	212	,297		
Mađarska	Sigurnost - osobna	,111	1	,111	,314	,576
	Pogreška	66,112	187	,354		

	Sigurnost - društvena	,113	1	,113	,200	,655
	Pogreška	105,819	187	,566		
	Sigurnost	,002	1	,002	,006	,939
	Pogreška	49,166	187	,263		
Makedonija	Sigurnost - osobna	,017	1	,017	,067	,797
	Pogreška	33,171	129	,257		
	Sigurnost - društvena	,306	1	,306	,469	,495
	Pogreška	84,182	129	,653		
	Sigurnost	,040	1	,040	,182	,670
	Pogreška	28,622	129	,222		
Slovenija	Sigurnost - osobna	9,195	1	9,195	27,415	<,000*
	Pogreška	65,737	196	,335		
	Sigurnost - društvena	4,484	1	4,484	5,263	,023*
	Pogreška	166,981	196	,852		
	Sigurnost	,277	1	,277	,831	,363
	Pogreška	65,415	196	,334		
Srbija	Sigurnost - osobna	1,877	1	1,877	4,885	,028*
	Pogreška	83,769	218	,384		
	Sigurnost - društvena	1,405	1	1,405	1,761	,186
	Pogreška	173,898	218	,798		
	Sigurnost	,014	1	,014	,048	,827
	Pogreška	62,301	218	,286		

* $p < 0.05$

U Tablici 25. možemo vidjeti da postoje statistički značajne razlike u osobnoj sigurnosti među muškarcima i ženama u BiH, Sloveniji i Srbiji na način da žene imaju višu razinu. Također postoji statistički značajna razlika u društvenoj sigurnosti među muškarcima i ženama u Sloveniji na načina da muškarci imaju višu razinu.

Tablica 26. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti s obzirom na članstvo u EU*

	EU	M	SD	N
Sigurnost - osobna	da	,497	,591	602
	ne	,526	,586	718
Sigurnost - društvena	da	,115	,883	602
	ne	,299	,888	718
Sigurnost	da	,305	,554	602
	ne	,411	,525	718

U Tablici 26. možemo vidjeti da imamo podjednak broj ispitanika po ćelijama. Standardne devijacije su također ujednačene.

Tablica 27. *Levenov test homogenosti varijance sigurnosti s obzirom na članstvo u EU*

	F	df1	df2	p
Sigurnost - osobna	0,816	1	1318	,366
Sigurnost – društvena	0,188	1	1318	,665
Sigurnost	0,960	1	1318	,327

* $p < 0.05$

U Tablici 27. možemo vidjeti da su varijance homogene.

Tablica 28. *Sažetak ANOVA-e društvenih vrijednosti s obzirom na članstvo u EU*

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednja suma kvadrata	F	p
Sigurnost - osobna	,278	1	,278	,803	,370
Pogreška	456,044	1318	,346		
Sigurnost - društvena	11,041	1	11,041	14,079	<,001*
Pogreška	1033,619	1318	,784		
Sigurnost	3,667	1	3,667	12,655	<,001*
Pogreška	381,888	1318	,290		

* $p < 0.05$

U Tablici 28. možemo vidjeti da postoje statistički značajne razlike u društvenoj sigurnosti i sigurnosti općenito među državama koje su članice EU i država koje nisu članice EU na način da države koje nisu članice EU imaju više vrijednosti.

Tablica 29. *Deskriptivni pokazatelji sigurnosti s obzirom na iskustvo rata*

	rat	M	SD	N
Sigurnost - osobna	da	,530	,587	654
	ne	,495	,589	666
Sigurnost - društvena	da	,267	,902	654
	ne	,164	,876	666
Sigurnost	da	,397	,534	654
	ne	,330	,546	666

U Tablici 29 možemo vidjeti da imamo podjednak broj ispitanika po ćelijama. Standardne devijacije su također ujednačene.

Tablica 30. *Levenov test homogenosti varijance sigurnosti s obzirom na iskustvo rata*

	F	df1	df2	p
Sigurnost - osobna	0,616	1	1318	,433
Sigurnost – društvena	0,000	1	1318	,999
Sigurnost	1,532	1	1318	,216

* $p < 0.05$

U Tablici 30. možemo vidjeti da su varijance homogene.

Tablica 31. Sažetak ANOVA-e društvenih vrijednosti s obzirom na iskustvo rata

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednja suma kvadrata	F	p
Sigurnost - osobna	0,393	1	,393	1,137	,286
Pogreška	455,929	1318	,346		
Sigurnost - društvena	3,526	1	3,526	4,463	,035*
Pogreška	1041,134	1318	,790		
Sigurnost	1,510	1	1,510	5,182	,023*
Pogreška	384,045	1318	,291		

* $p < 0.05$

U Tablici 31. možemo vidjeti da postoje statistički značajne razlike u društvenoj sigurnosti i sigurnosti općenito među državama koje su imale iskustvo rata i država koje nisu imale iskustvo rata na način da države koje nisu imale iskustvo rata imaju niže vrijednosti.

4.5. Korelacije

Prilikom interpretacije korelacija važno je napomenuti da skala religioznosti ima obrnuti smjer na način da se porastom vrijednosti smanjuje razina religioznosti.

Tablica 32. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	,028	,570**	-,039	-,001	,078**	,011	-,006	,046	,011
Sigurnost – društvena		,836**	,123**	,116**	,051	,039	-,061*	,039	,031
Sigurnost			,079**	,095**	,087**	,037	-,053	,057*	,031

** $p < ,01$; * $p < ,05$

Tablica 33. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u BiH

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	-,059	,494**	-,017	,025	,065	,067	-,030	,014	,069
Sigurnost – društvena		,836**	,222**	,218**	,053	-,070	,139*	-,109	,124
Sigurnost			,183**	,210**	,092	-,028	,110	-,086	,141*

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 33. možemo vidjeti da u Bosni i Hercegovini postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost društvene sigurnosti i dobi, godine studija i religioznosti te statistički značajna niska pozitivna povezanost sigurnosti općenito s dobi, godine studija te povjerenja u policiju.

Tablica 34. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Crnoj Gori

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	,033	,568**	-,004	,040	-,003	,095	-,048	,098	,075
Sigurnost – društvena		,840**	,193*	,159	,035	-,019	-,045	,075	,069
Sigurnost			,155	,150	,026	,036	-,062	,120	,089

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 34. možemo vidjeti da u Crnoj Gori postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost društvene sigurnosti i dobi.

Tablica 35. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Hrvatskoj

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	,051	,564**	-,093	-,122	,016	-,016	-,009	,015	-,044
Sigurnost – društvena		,853**	,052	,025	,115	,110	-,195**	,098	,151*
Sigurnost			-,008	-,046	,102	,079	-,164*	,088	,102

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 35. možemo vidjeti da u Hrvatskoj postoji statistički značajna niska negativna povezanost društvene sigurnosti i religioznosti te statistički značajna niska pozitivna povezanost društvene sigurnosti i povjerenja u policiju. Religioznost je također statistički značajno nisko negativno povezana sa sigurnosti općenito.

Tablica 36. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Mađarskoj

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	,144*	,685**	-,091	-,037	,063	,003	-,011	,219**	,080
Sigurnost – društvena		,818**	-,057	,006	,076	,138	-,029	,067	,110
Sigurnost			-,095	-,019	,093	,101	-,029	,177*	,128

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 36. možemo vidjeti da u Mađarskoj postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost veličine mjesta rođenja i osobne sigurnosti te sigurnosti općenito.

Tablica 37. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Makedoniji

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	,062	,591**	,027	-,017	,055	,054	,017	-,040	,023
Sigurnost – društvena		,839**	,186**	,102	,065	,126	,010	-,028	,042
Sigurnost			,166*	,077	,086	,131	,016	-,049	,052

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 37. možemo vidjeti da u Makedoniji postoje statistički značajne niske pozitivne povezanosti društvene sigurnosti i sigurnosti općenito s dobi.

Tablica 38. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Sloveniji

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Veličina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	-,046	,511**	-,135	-,093	,115	-,071	,006	,024	,054
Sigurnost – društvena		,833**	,240**	,235**	-,033	-,132	,035	-,024	,015
Sigurnost			,126	,145	,033	-,149	,032	-,010	,041

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 38. možemo vidjeti da u Sloveniji postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost društvene sigurnosti i dobi te godine studija.

Tablica 39. Prikaz korelacija sigurnosti kao društvene vrijednosti u Srbiji

	Sigurnost - društvena	Sigurnost	Dob	Godina fakulteta	Uspjeh na studiju	Financijsko stanje	Religioznost	Velčina mjesta rođenja	Povjerenje u policiju
Sigurnost - osobna	-,047	,549**	,010	,111	,140*	,006	-,033	-,047	-,046
Sigurnost – društvena		,809**	,098	,016	-,137*	,102	-,097	,096	,058
Sigurnost			,088	,079	-,030	,090	-,103	,052	,022

** $p < ,01$; * $p < ,05$

U Tablici 39. možemo vidjeti da u Srbiji postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost osobne sigurnosti i uspjeha na studiju te statistički značajna niska negativna povezanost društvene sigurnosti i uspjeha na studiju.

5. RASPRAVA

Rezultati istraživanja pokazali su kako je sigurnost u Jugoistočnoj Europi zauzima visoko mjesto na ljestvici društvenih vrijednosti. Razlog tomu može biti dvojak. Prvo, sigurnost je elementarna ljudska potreba bez koje je teško ili čak nemoguće ostale više rangirane potrebe u hijerarhiji potreba (Maslow, 1970). Drugo, na prostorima država promatranim u ovom istraživanju, još uvijek je vrlo prisutan osjećaj nedavnih ratnih i poratnih zbivanja a čije sigurnosne posljedice se osjećaju i danas, primjerice, onečišćenost minama (Čerina, 2012). U prilog ovakvom razmišljanju ide i ovdje potvrđena hipoteza koja kaže kako se važnost sigurnosti razlikuje s obzirom na iskustvo rata: države koje su iskusile rat označavaju sigurnost općenito te društvenu sigurnost važnijom nego one države koje nemaju to iskustvo. Ovaj podatak dovodi do potrebe za daljnjim istraživanjem teme rata i poraća te modaliteta i intenziteta njegovog manifestnog a posebice latentnog utjecaja na društvo i pojedinca te

vremenskog doseg tog utjecaja. Učena povišena razina vrijednosti sigurnosti u promatranim državama može također biti povezana s povijesnom nestabilnošću prostora u ovom dijelu Europe te uz to vezanom činjenicom da su upravo na tim prostorima počela i oba svjetska rata (Staničić, 2000; Vukadinović, 1995) čime se ukazuje potreba i za longitudinalnim istraživanjima ove teme.

Isto tako, zanimljiv rezultat istraživanja je taj da su sudionici iz država koje su članice pojedinih međunarodnih asocijacija, primjerice Europske unije i NATO saveza označile sigurnost kao manje važnu nego osobe iz država koje nisu članice takvih organizacija. Sociološki, to bi se moglo objasniti činjenicom da ljudi imaju potrebu za grupiranjem kada im prijete opasnost jer se tako osjećaju sigurnije nego kada su sami, odnosno osjećaju se zaštićeni unutar grupe. Upravo o tome govori Županov (1995:36-37). kada spominje sastav i raspad Jugoslavije – u slučaju prve Jugoslavije pojavljuje se prijetnja izvana, države Jugoistočne Europe su ugrožene, s jedne strane prijetila je germanizacija, a s druge mađarizacija, stoga države koje imaju ono zajedničko „slavensko“ i gdje već postoji ideja o ujedinjavanju (npr. J.J. Strossmayer) ujedinjuju kako bi se zajednički obranile od „vanjskog neprijatelja“. Nakon raspada Austro-Ugarske, više ne postoji prijetnja za države Jugoslavije pa tako ona gubi svoj „obrambeni mehanizam“ i nestaje. Slično se, prema Županovu, događa i nakon Drugog svjetskog rata kada postoji vanjska prijetnja od „okupatora“ koju koristi komunistička partija te ponovno oživljava ideju Jugoslavije koja je i u ovom slučaju služila kao svojevrsni obrambeni mehanizam. Nakon pada fašizma na europskom tlu, gubi se vanjski neprijatelj pa ujedinjavanje pomalo gubi smisao te se država, uz ostale razloge, raspada (Županov, 1995:36-37).

U tom smislu, čini se razumljiv ovdje dobiven podatak prema kojem sudionici iz država članica NATO saveza sigurnost označavaju kao manje važnu nego sudionici iz država koje nisu članice budući da je svrha NATO saveza upravo sigurnost država članica. Članstvo u jednoj takvoj sigurnosnoj organizaciji zasigurno daje veći osjećaj sigurnosti, bez obzira na obaveze prema Savezu smislu slanja obrambenih snaga u obrambene aktivnosti (Barić, 2004), što je u suvremenom društvu ponekad od ključne važnosti (Struić, 2017). Ipak, valja naglasiti kako stav prema uključivanju u NATO savez, primjerice u Hrvatskoj, nije bio do kraja pozitivan, već je postojala određena skeptičnost kod studenata i nevladinih udruga (Brnada i Jerin, 2003; Matika i Ogorec, 2008) dok je s druge strane, kod časnika Hrvatske vojske bio izrazito pozitivan stav (Smerić, Mišetić i Miletić, 2009). S druge strane, Srbija kao jedina država u uzorku ovog istraživanja koja nije u NATO savezu niti je u postupku priključenja, pokazuje veću važnost sigurnosti kao takvoj iako vjerojatno nema potrebe za tim budući da NATO i Ruska Federacija

trenutno imaju odnos „funkcionalne suradnje i hladnoga mira“ (Vukadinović, 2015). Također zbog suradnje NATO saveza i drugih europskih organizacija, prema mišljenju nekih autora, NATO bi mogao postati središnji sustav europske sigurnosti (Vukadinović, 1997). S druge strane, prema autorima i radovima novijega datuma, geopolitički interesi država članica NATO-a otežavaju postizanje konsenzusa oko modaliteta za jačanje učinkovitosti zajedničke obrane i stvaranja zajedničkih kapaciteta (Kovačić, 2012), čime se otvara perspektiva budućih istraživanja sigurnosti kao društvene vrijednosti.

Rezultati ovoga istraživanja također pokazuju da je sigurnost manje važna sudionicima iz državama koje su članice Europske unije nego onima koje nisu što je zanimljiv podatak i očekivan je iz aspekta već spomenutog grupiranja u kontekstu obrambenog mehanizma. Međutim, Europska unija kao takva od svojih početaka sigurnosna pitanja stavlja na nacionalnu razinu, primjerice Lisabonski ugovor iz 2007. prema kojem države članice zadržavaju nadležnost za vlastitu nacionalnu sigurnost (Bilandžić, 2012). Ipak, u skorije vrijeme, paralelno s pojavom novih sigurnosnih izazova, kao što su organizirani kriminal, kibernetički kriminal, prirodne katastrofe, intenzivan cestovni, željeznički i zračni promet, a pogotovo s pojavom sigurnosnih ugroza međunarodnih razmjera, kao što je terorizam, međugranični kriminal i nezakonite migracije, Europska unija donosi zajedničku strategiju unutarnje sigurnosti. Za uspješno provođenje takve strategije potrebno je sudjelovanje svih nadležnih tijela i država članica (Horjan i Šuperina, 2012; Miljenić, 2018; Dragović i Mikac 2012; Dozić, 2017; Grizold, 2000). Europska unija osim za zemlje članice, veliku ulogu igra i u zemljama nečlanicama a koje to žele postati provodeći posebne strategije i programe, konkretno u Jugoistočnoj Europi pomoću stabilizacijskih okvira u cilju regionalne suradnje i suzbijanju novih sukoba (Javorović, 1994; Knezović, 2006). Ono što je važno naglasiti je i promjena uloge policije u europskim integracijama gdje se naglasak stavlja na međunarodnu policijsku suradnju te usvajanje kriminalističko-obavještajnog modela rada (Palčić, 2018).

Vezano upravo uz policiju, rezultati ovoga rada pokazali su kako je povjerenje u policiju pozitivno korelirano sa sigurnosti kao vrijednosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Iako nije statistički značajno čini se važnim za naglasiti kako je povjerenje u policiju najviše u Sloveniji koja se statistički značajno razlikuje u važnosti sigurnosti kao vrijednosti od ostalih država, u smislu da je sudionicima iz Slovenije sigurnost najmanje važna. Stoga se ukazuje potreba za detaljnijim istraživanjem ove teme u smislu povjerenja u policiju, ali i povjerenja u ostale institucije budući da povjerenje u institucije igra veliku ulogu u percepciji sigurnosti (Horvat, Picula i Trnski, 2000; Brnada i Jerin, 2003). Što se tiče Slovenije, slabo pridavanje važnosti

sigurnosti mogli bismo objasniti upravo povjerenjem građana Slovenije u nacionalni sigurnosni sustav koji onda čini to da građani manje brinu o sigurnosti. Ovdje se valja prisjetiti da je Slovenija nakon lipanjsko-srpanjskog rata 1991. godine započela intenzivnu izgradnju sustava nacionalne sigurnosti te brzo pristupila NATO savezu i Europskoj uniji (Tatalović, 1997; Grizold, 1997). Također treba uzeti u obzir i geografski položaj Slovenije koji djelomično spada u Srednju Europu koja pomalo napušta tradicionalne vrijednosti, a prema Schwartzu (1992) sigurnost kao vrijednost je usko vezana uz tradiciju. Svakako bi bilo zanimljivo i korisno u budućnosti dalje istraživati promjene vrijednosnog sustava u relaciji s promjenama u načinu života na pojedinim prostorima.

Nakon analize sigurnosti kao vrijednosti na razini društva i međunarodne zajednice, valja analizirati sigurnost kao vrijednost na razini pojedinca, pa su ovome istraživanju uzete u obzir socio-demografske karakteristike sudionika.

Dobiveni rezultati pokazuju kako paralelno porastom dobi osobe raste kod nje procjena važnosti sigurnosti, što je sukladno spoznajama brojnih istraživanja rađenih u različitim državama i u različitim razdobljima (Tewksbury and West, 2001: 281; Crank, Giacomazzi i Heck, 2003; More i Shepherd, 2007) Također smo se mogli uvjeriti kako je osobna sigurnost važnija sudionicima ženskog spola, što je također očekivano ako imamo u vidu srodna domaća (Cajner Mraović, Butorac, Lobnikar, & Žebec, 2018; Doležal, 2009; Borovec, 2013; Kovčo Vukadin & Ljubin Golub, 2009; Borovec & Cajner Mraović, 2012; Glasnović Gjoni, 2006) i inozemna istraživanja (Tewksbury and West, 2001: 281; Crank, Giacomazzi i Heck, 2003; More i Shepherd, 2007).

Također, veličina mjesta rođenja pozitivno je korelirana s važnosti sigurnosti što se može objasniti socijalnom kohezijom koja je u manjim mjestima veća (Jervošek, 1966) dok je u gradovima, a pogotovo u većim urbanim sredinama naglašen individualizam što može rezultirati manjim osjećajem sigurnosti a time i pridodavanjem veće važnosti sigurnosti. S obzirom na dobro poznatu činjenicu da je socijalna kohezija važan čimbenik neformalne socijalne kontrole (Ansari, 2013; Kelling, 2005; Uchida, Swatt, Solomon, & Verano, 2009; Maxwell, Garner, & Skogan, 2011) razumljivo je da je u mjestima s manjim brojem stanovnika neformalna socijalna kontrola znatno prisutnija i učinkovitija, dok je u većim mjestima i gradovima socijalna kohezija znatno slabija pa je daleko potrebnija formalna socijalna kontrola. Također, u većim mjestima i gradovima su veći sigurnosni izazovi (Butorac & Cajner Mraović,

2016; Meško, Fallshore, Muratbegović, & Fields, 2008; Cajner Mraović, Faber, & Volarević, 2003) što može također objasniti ovaj nalaz.

Religioznost se u ovom istraživanju pokazala kao pozitivno korelirana sa sigurnosti kao vrijednosti, značajno u Hrvatskoj, a značajno negativna povezanost religioznosti i vrijednosti sigurnosti u Bosni i Hercegovini. To bi se moglo objasniti činjenicom da se u Hrvatskoj većina stanovništva izjašnjava katolicima, dok je u Bosni i Hercegovini postoji i islam. Naime, možemo pretpostaviti da upravo razlike u nekim temeljnim postavkama navedenih dviju religija generiraju uočenu različitost odnosa njihovih sljedbenika prema sigurnosti kao društvenoj vrijednosti: dok islam naglašava prepuštenost sudbini, katolička vjera naglašava važnost sigurnosti obitelji, djece, nemoćnih i slično.

Razlozi za visoku važnost sigurnosti u Jugoistočnoj Europi mogu biti raznoliki (Beridan, Smajić i Turčalo, 2018) a vjerojatno svoj izvor nalaze u suvremenim sigurnosnim izazovima primjerice: migracijama (Vurnek, Bengez i Perkov, 2018; Bobić i Šantić, 2018; Čepo, 2015; Poznjak i Petrović, 2014), terorizmom i radikalizacijom (Groš, 2018; Antoliš, 2010; Gashi i Magedonci, 2017), kibernetским tj. računalnim prijetnjama (Vuković, 2012; Kralj, 2016; Hlača, 2018; Pavičić i Domović, 2016; Sendžić, 2014; Mrđen, 2006, Mandić, 2009; Bostan i Akman, 2015; Ying-Chaing, 2015; Dokuman, Kuzelj i Malnar, 2018) zatim ekonomska nestabilnost (Ježovita, 2013), klimatske promjene (Stipetić, 2015; Malnar i Matošić, 2015) ali i primjerice etički i pravni izazovi (Matić i Mikac, 2010).

6. ZAKLJUČAK

Istraživanjem koje je prezentirano u ovom radu dobiveni su rezultati koji uz doprinos znanstvenim spoznajama u području sociologije sigurnosti, kao i generalno istraživanja vrijednosnih sustava, pružaju priliku primjene u praksi u promatranim zemljama, ali i šire. Sukladno očekivanjima, potvrdilo se da je sigurnost kao vrijednost – osobna i društvena visoka u državama Jugoistočne Europe (H1), pri čemu se osobnoj sigurnosti pridaje malo veća važnost. Sigurnost kao vrijednost se razlikuje po pojedinim državama Jugoistočne Europe (H2) na način da Slovenija iskazuje niži rezultat od ostalih država po pitanju društvene sigurnosti te niži rezultat po pitanju sigurnosti općenito od Crne Gore, Hrvatske, Makedonije i Srbije. Sigurnost kao vrijednost je visoko rangirana s obzirom na druge vrijednosti (H3) te se razlikuje po pojedinim državama Jugoistočne Europe (H4) na način da je sigurnost kao vrijednost u Hrvatskoj i Mađarskoj na trećem rangu, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori na četvrtom rangu, a

Makedoniji, Sloveniji i Srbiji na petom rangu. Dobivena je razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na spol u pojedinim državama Jugoistočne Europe (H5.1) na način da muškarci osobnu sigurnost iskazuju nižom od žena u Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Srbiji, dok žene u Sloveniji iskazuju nižu društvenu sigurnost od muškaraca. Razlike u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na područje studiranja u pojedinim državama Jugoistočne Europe (H5.2) kao i razlike u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na financijsko stanje (H5.3) niti razlike u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na veličinu mjesta rođenja (H5.4) nisu dobivene. Razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na iskustvo rata (H6) je potvrđena na način da se društvena sigurnost i sigurnost općenito iskazuje višima u državama koje su imale nedavno iskustvo rata. Razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na članstvo u Europskoj uniji (H7) je također utvrđena na način da države koje nisu članice Europske unije iskazuju višu društvenu sigurnost i sigurnost općenito. Razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na članstvo u NATO savezu (H8) je utvrđena na način da država koja nije članica iskazuje višu razinu osobne sigurnosti od država koje su kandidati za članstvo te iskazuje višu razinu sigurnosti općenito od država koje su članice NATO saveza.

Provedenim korelacijskim analizama pokazalo se da postoji statistički značajna pozitivna povezanost dobi i društvene sigurnosti (H9.1) u Crnoj Gori i Sloveniji te društvene sigurnosti i sigurnosti općenito u Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Pozitivne korelacije su dobivene s godinama studija i društvenom sigurnosti (H9.2) u Sloveniji te društvenom i sigurnosti općenito u Bosni i Hercegovini. Povezanost sigurnosti i financijskog stanja (H9.3) nije dobivena. Povezanost religioznosti i sigurnosti (H9.4) se pokazala značajnom i pozitivnom u Bosni i Hercegovini za društvenu sigurnost, dok se u Hrvatskoj pokazala negativna povezanost s društvenom i općom sigurnosti, uz napomenu da skala religioznosti ima obrnut smjer što znači da u Hrvatskoj uz porast religioznosti raste važnost sigurnosti, a Bosni i Hercegovini uz porast religioznosti opada važnost sigurnosti. Postoji također pozitivna povezanost veličine mjesta stanovanja i sigurnosti (H9.5). Pozitivna povezanost povjerenja u policiju i sigurnosti (H10) je dobivena u Hrvatskoj za društvenu sigurnost te u Bosni i Hercegovini za sigurnost općenito.

U konačnici, ovaj rad je pokazao kako vrijednosni sustav te sigurnost kao jedna od dimenzija vrijednosti nije stabilan već je podložan promjenama s obzirom na socijalni kontekst i vrijeme. Tako gledano, obilježja suvremenog društva - društva rizika, zapravo su logičan rezultat vanjskih utjecaja odnosno procesa koji oblikuju i mijenjaju društvo, te ne trebaju biti povod za pesimizam nego poticaj za istraživanja kako bismo i kao pojedinci i kao društvo bili subjekti, a ne objekti promjena.

Bibliografija

- Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. S. (2008). *Rječnik sociologije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Adijski, V., Despodov, Z., Mirakovski, D., & Serafimovski, D. (2019). Arhitektura sustava za praćenje osobne zaštitne opreme i senzora u cilju povećanja sigurnosti rada u podzemnim rudarskim postrojenjima. *Rudarsko-geološki-naftni zbornik 34:1*, str. 37-44.
- Adresi, M., Baghalishahi, A. M., Zeini, M., & Khishdari, A. (2016). Utjecaj primjene metode ograničenja brzine na sigurnost autocesta. *Građevinar 68:9*, str. 705-713.
- Ansari, S. (2013). Social Capital and Collective Efficacy: Resource and Operating Tools of Community Social Control. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology 5:2*, str. 75-94.
- Antoliš, K. (2010). Internetska forenzika i cyber terorizam. *Policija i sigurnost 19:1*, str. 121-128.
- Barić, R. (2004). Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira 7:13-14*, str. 45-89.
- Bar-Tal, D., & Jacobson, D. (1998). A Psychological Perspective on Security. *Applied Psychology: An International Review 47(1)*, str. 59-71.
- Beck, U. (2001). *Pronalaženja političkoga. Prilog teoriji refleksivne modernizacije*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Beck, U. (2001). *Rizično društvo*. Beograd: Filip Višnjić.
- Beridan, I., Smajić, M., & Turčalo, S. (2018). (Geo)politički i sigurnosni izazovi demokratskoj konsolidaciji tranzicijskih država: slučaj Bosne i Hercegovine. *Forum za sigurnosne studije 2:2*, str. 143-163.
- Bilandžić, M. (2012). Prema strategiji "nacionalne" sigurnosti Europske unije? – Analiza Strategije unutarnje sigurnosti Europske unije. *Policija i sigurnost 21:1*, str. 49-69.
- Bilandžić, M. (2017). Socijalna politika (sigurnost) kao područje nacionalne sigurnosti. *Revija za socijalnu politiku 24:3*, str. 343-358.

- Bilandžić, M. (2018). Kultura i nacionalna sigurnost: prilog raspravama kritičkih sigurnosnih studija. *Studia ethnologica Croatica* 30:1, str. 227-250.
- Bilandžić, M., & Mikulić, I. (2007). BUSINESS INTELLIGENCE I NACIONALNA SIGURNOST. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, str. 27-43.
- Bobić, M., & Šantić, D. (2018). Sigurnost EU vs. sigurnosti migranata: Srbija na Balkanskoj migracijskoj ruti. *Forum za sigurnosne studije* 2:2, str. 219-246.
- Boenke, A. (2001). Program kvalitete življenja: hrana, prehrana i zdravlje - promocija projekata. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 52:1, str. 11-21.
- Borovec, K. (2013). *Strategija policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj. Doktorski rad.* Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Borovec, K., & Cajner Mraović, I. (2012). Strah od nasilja i kriminaliteta na području Županije Osječko-baranjske. U D. Šnicek, *Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu - izazov obitelji, školi i zajednici. Zbornik radova* (str. 11-26). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.
- Bostan, A., & Akman, I. (2015). Utjecaj obrazovanja na sigurnosne mjere u ICT. *Tehnički vjesnik* 22:1, str. 161-168.
- Brnada, I., & Jerin, L. (2003). Doprinos političkih institucija i međunarodnih organizacija sigurnosti Republike Hrvatske – Stav studenata. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 6:11-12, str. 179-188.
- Brumić, A. (1989). Sigurnost računarskih komunikacija. *Journal of Information and Organizational*, str. 17-28.
- Butorac, K., & Cajner Mraović, I. (2016). The Community Policing Evaluation in the Croatian Urban and Rural Communities. *European Police Science and Research Bulletin* 15, str. 35-41.
- Cajner Mraović, I., Butorac, K., Lobnikar, B., & Žebec, M. S. (2018). Police contact in relation to crime perception and fear of victimization. *Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe*, str. 119-133.

- Cajner Mraović, I., Faber, V., & Volarević, G. (2003). *Strategija djelovanja Policija u zajednici*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH. Policijska akademija.
- Crank, J. P., Giacomazzi, A., & Heck, C. (2003). Fear of crime in a nonurban setting. *Journal of Criminal Justice* 31:3, str. 249-263.
- Cvrtila, V. (1995). Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost. *Politička misao: časopis za politologiju* 32:2, str. 62-69.
- Cvrtila, V. (1997). Države i međunarodna sigurnost. *Politička misao: časopis za politologiju* 34:3, str. 31-43.
- Čaldarović, O. (14. prosinac 1994). Socijalna teorija i rizici. *Revija za sociologiju*, str. 213-226.
- Čepo, J. (2015). Sigurnosni krajolik i (ne)vidljivost izbjeglica: upravljanje izbjegličkim tokom kroz Hrvatsku. *Migracijske i etničke teme* 31:3, str. 387-406.
- Čerina, J. (2012). Onečišćenost minama u kontekstu građanske sigurnosti i razvoja u dalmatinskoj zagori. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 21:1, str. 259-275.
- Črpić, G., & Jukić, J. (prosinac 1998). Alternativna religioznost. *Bogoslovna smotra*, str. 589-617.
- Dokuman, T., Kuzelj, M., & Malnar, D. (2018). Društvene mreže u ulozi modernog oružja - percepcija doktoranada. *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21:41, str. 133-150.
- Doležal, D. (2009). Razumijevanje straha od kriminaliteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 45:2, str. 1-14.
- Dragović, F., & Mikac, R. (2012). Stvaranje sigurnosnih politika Europske unije. *Policija i sigurnost*, str. 22-48.
- Đozić, J. R. (2017). Stvaranje Europske energetske unije i dnevni red političkog odlučivanja EU-a. *Strategos: Znanstveni časopis hrvatskog vojnog učilišta Dr. Franjo Tuđman* 1:2, str. 41-78.

- Fabijanić, K. (2010). Zaštita zdravlja i sigurnosti članova poljoprivrednih kućanstava. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 52:4, str. 367-379.
- Ferić, I. (2005). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 16:1-2, str. 3-26.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition*. New York: McGraw-Hill.
- Galić, Z., Parmač Kovačević, M., & Vehovec, M. (2019). Kvaliteta radnog života zaposlenika starijih od 50 godina u EU-u: dvostruki izazov za starije hrvatske radnike. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 28:1, str. 69-87.
- Galijašević, J. (2018). Djeca i konflikti: djeca kao instrumenti i objekti međunarodne sigurnosti. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21:41, str. 193-214.
- Gashi, B., & Magedonci, E. (2017). Hibridne prijetnje - globalni izazov suvremenog doba. *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 20:39-40, str. 91-102.
- Giddens, A. (2005). *Odbjegli svijet*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni Zavod Globus.
- Glasnović Gjoni, V. (2006). Strah od kriminaliteta: obilježja spola i dobi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 13:1, str. 171-187.
- Grizold, A. (1997). Slovenska nacionalna sigurnost i europsko sigurnosno ujedinjavanje. *Politička misao: časopis za politologiju* 34:3, str. 103-123.
- Grizold, A. (1998). Međunarodna sigurnost i etnički konflikti. *Politička misao: časopis za politologiju* 35:4, str. 21-35.
- Grizold, A. (2000). Nova europska sigurnosna arhitektura. *Politička misao : časopis za politologiju* 37:2, str. 34-55.
- Groš, Đ. R. (2018). Uzroci radikalizacije terorista. *Policija i sigurnost* 27:3, str. 324-348.
- Grubić, A. (2014). Nacionalna sigurnost iz perspektive geoekonomije: slučaj Republike Hrvatske. *Međunarodne studije: časopis za međunarodne odnose, vanjsku politiku i diplomaciju* 14:1, str. 65-84.

- Haramina, H., Ljubaj, I., & Toš, I. (2017). Analiza kognitivnog opterećenja strojovođe putničkog vlaka s obzirom na Hrvatski nacionalni sustav vođenja vlakova. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 59:2, str. 99-108.
- Hlača, S. (2018). Sigurnost računarskih komunikacija. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21:42, str. 167-185.
- Horjan, A.-M., & Šuperina, M. (2012). Izgradnja strategije unutarnje sigurnosti Europske unije: U pet koraka prema sigurnijoj Europi. *Policija i sigurnost* 2:1, str. 70-104.
- Horvat, M., Picula, B., & Trnski, M. (2000). Institucionalni aspekti nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske nakon Domovinskog rata. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 3:6, str. 223-244.
- Ibler, V. (1994). Kolektivna sigurnost i vanjska politika Hrvatske. *Politička misao: časopis za politologiju* 31:1, str. 26-43.
- Jacobson, D. (1991). The conceptual approach to job insecurity. *Job Insecurity: Coping with jobs at risk*, str. 23-39.
- Jacobson, D., & Bar-Tal, D. (1995). Structure of security beliefs among Israeli students. *Political Psychology* 16, str. 567-590.
- Janev Holcer, N., Derviš, E., Gorjanc, B., & Džakula, A. (2013). Zaštita zdravlja članova poljoprivrednih kućanstava požeško-slavonske županije. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, str. 1-8.
- Janev Holcer, N., Jeličić, P., Grba Bujević, M., & Važanić, D. (2015). Zdravstvena zaštita i rizici za spasioce u poplavljenim područjima. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 66:1, str. 9-12.
- Javorović, B. (1994). Raspad Jugoslavije i sigurnost u Evropi. *Politička misao : časopis za politologiju* 31:1, str. 99-112.
- Jelić, M. (2012). Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: konstrukt sigurnosti samopoštovanja . *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja* 21:2, str. 443-463.

- Jervošek, J. (1966). Socijalna kontrola u lokalnoj zajednici. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 11, str. 142-150.
- Ježovita, A. (2013). Povezanost financijskih pokazatelja najvećih poduzeća i makroekonomskih indikatora u uvjetima recesije u Republici Hrvatskoj. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu* 11:1, str. 31-47.
- Kalanj, R. (2016). Potraga za vrijednostima i tzv. relativizam vrijednosti. U D. Sekulić, *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 3-26). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Karp, R. C. (1992). *Security without nuclear weapons: Different perspectives on non-nuclear security*. Oxford: Oxford University Press.
- Kelling, G. L. (2005). Community crime reduction: activating formal and informal control. U N. Tilley, *Handbook of Crime Prevention and Community Safety* (str. 107-142). Routledge.
- Klare, M. T., & Thomas, D. C. (1991). *World security: Trends and challenges at century's end*. New York: St. Martin's Press.
- Knezović, S. (2006). Postkonfliktni okviri regionalne sigurnosti i suradnje u jugoistočnoj Europi – inicijative Europske Unije. *Politička misao: časopis za politologiju* 43:2, str. 79-120.
- Kodrnja, J. (2003). Pronalaženje političkoga: prilog teoriji refleksivne modernosti. recenzija. *Sociologija sela*, 202-205.
- Kolesarić, V., & Milić, M. (2014). Promjene metakognitivnih procesa (zabrinjavajućih misli) u studentskoj populaciji utvrđene "Upitnikom metakognicije". *Suvremena psihologija* 17:2, str. 167-180.
- Kovačić, L. G. (2012). Perspektive jačanja suradnje NATO-a i Europske unije u kontekstu regionalne i globalne sigurnosti. *Suvremene teme : međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti* 5:1, str. 37-44.
- Kovčo Vukadin, I., & Ljubin Golub, T. (2009). Fear of Crime in Zagreb, Croatia: A Comparasion Study between Two European Countries. *European Journal of Criminology* 4, str. 59-86.

- Kožul, S., & Car, L. (2007). Sigurnost djece – odgovornost odraslih. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima* 13:49, str. 23-24.
- Kralj, L. (2016). E-sigurnost i digitalne vještine kao dio školskog kurikula. *Medijske studije* 7:13, str. 59-74.
- Lacković, D. (2000). Poteškoće u definiranju pojma nacionalne sigurnosti. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 3:6, str. 197-206.
- Lalić, H. (2016). Jesu li psiholozi i psihijatri koji ocjenjuju radnu sposobnost dio problema ili rješenja problema? *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 67:1, str. 61-64.
- Lazarus, R. S. (1991). Cognition and motivation in emotion. *American Psychologist* 46, str. 352-367.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1987). Transactional theory and research on emotions and coping. *European Journal of Personality* 1, str. 141-169.
- Lipnjak, G. (2015). Rizici za zaštitu zdravlja i sigurnost pri primjeni novih tehnologija. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 57:3, str. 199-204.
- Majstorović, A. (2016). Između normativnog i empirijskog: nacionalna sigurnost i suverenitet. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 19:37, str. 159-176.
- Malnar, D., & Matošić, V. (2015). Sigurnost okoliša - između aktivizma i sekuritizacije. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 53:1, str. 59-76.
- Mandić, M. (2009). Privatnost i sigurnost u elektroničkom poslovanju. *Market-Tržište* 21:2, str. 247-260.
- Marinović Bobinac, A. (12. lipanj 2005). Dimenzija religioznog iskustva u Hrvatskoj: "šapat anđela" iz sociološke perspektive. *Sociologija sela*, str. 339-370.
- Maslić Seršić, D., Šverko, B., & Galić, Z. (2005). Radne vrijednosti i stavovi prema poslu u Hrvatskoj: što se promijenilo u odnosu na devedesete? *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 14:6(80), str. 1039-1054.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.

- Matić, D. (1990). Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti. *Revija za sociologiju* 21:3, str. 517-525.
- Matić, D., & Mikac, R. (2010). Humanitarni intervencionizam: etička, pravna i sigurnosna pitanja u 21. stoljeću. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 13:25, str. 51-76.
- Matika, D., & Ogorec, M. (2008). PRISTUPANJE REPUBLIKE HRVATSKE NATO-u U PERCEPCIJI NEVLADINIH UDRUGA. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 17:1, str. 173-198.
- Maxwell, C. D., Garner, J. H., & Skogan, W. G. (2011). Collective Efficacy and Criminal Behavior in Chicago, 1995-2004. *U.S. Department of Justice*, str. 1-147.
- Medved, J., & Orlović, A. (2017). Sigurnost cestovnog prometa – prikupljanje i analiza podataka u svrhu predikcije i prevencije prometnih nesreća. *Policija i sigurnost* 26:4, str. 302-319.
- Merkaš, M. (2014). Procjene adolescenta o sigurnosti u obitelji kao medijator učinka obiteljske nestabilnosti na samopoštovanje adolescenta. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 23:1, str. 47-66.
- Meško, G., Fallshore, M., Muratbegović, M., & Fields, C. (2008). Fear of crime in two post-socialist capital cities - Ljubljana, Slovenia and Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. *Journal of Criminal Justice* 36:6, str. 546-553.
- Miladinov, K. (2001). Predgovor. U U. Beck, *Pronalaženje političkoga. Prilog teoriji refleksivne modernosti* (str. 9-14). Zagreb: Jesenski i Turk.
- Milardović, A. (2010.). *Globalno selo*. Zagreb: Centar za politička istraživanja.
- Miljenić, O. (2018). Energetska unija i sigurnost opskrbe prirodnim plinom. *Zagrebačka pravna revija* 7:1, str. 7-32.
- Moore, S., & Shepherd, J. (2007). The elementa and prevalence of fear. *British Journal of Criminology* 47:1, str. 154-162.
- Mrđen, I. (2006). Sigurnost mreženih računala pod operativnim sustavom windows. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 48:2, str. 175-180.

- Musladin, M. (2012). Utjecaj društvenih mreža na nacionalnu sigurnost. *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima* 6:11, str. 67-85.
- Musladin, M. (2012). Utjecaj društvenih mreža na nacionalnu sigurnost. *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima* 6:11, str. 67-85.
- Ogorec, M. (2009). NOVI OBLICI UGROZA I NACIONALNA SIGURNOST U PERCEPCIJI HRVATSKIH GRAĐANA. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*: 18:3, str. 339-353.
- Palčić, B. (2018). UNUTARNJA SIGURNOST EUROPSKE UNIJE: TRANSFORMIRANA ULOGA POLICIJE U EUROPSKIM INTEGRACIJAMA . *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21:42, str. 187-206.
- Pavičić , D., & Domović, R. (2016). Sigurnosno rješenje za vektore napada na podatke i komunikaciju prijenosnih računala. *Polytechnic and design* 4:2, str. 181-186.
- Pavković, D. (2006). Sigurnost na radu u funkciji organizacijske kulture. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 48:3, str. 285-294.
- Pavlič, M., & Markič, M. (2008). Istraživanje kvalitete sigurnosti i zdravlja na radu kao osnove za njezinu kontrolu. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 50:3, str. 227-237.
- Pavlović, T. (2017). *Mračna strana vrednota: Povezanost Mračne trijade i osobnih vrijednosti u hrvatskom uzorku. Diplomski rad.* Zagreb: Hrvatski studiji.
- Pelčić, G., Šegota, I., Frković, A., Tomašević, L., Pelčić, G., Mršić Pelčić, J., & Gjurjan Cocha, A. (2007). Presađivanje organa i shvaćanje smrti. *Društvena istraživanja: časopis za društvena istraživanja* 16:6(92), str. 1287-1304.
- Perić, Z. (2011). Model motiviranja radnika u promicanju sigurnosti . *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 53:2, str. 151-155.
- Pibernik, J., & Brozović, M. (2007). OBLIKOVANJE MEDIJA VANJSKOG OGLAŠAVANJA ZA BOLJU SIGURNOST U PROMETU. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 49:2, str. 151-158.

- Poznjak, R., & Petrović, D. (2014). Tražitelji azila kao prijetnja. *Studia ethnologica Croatica* 26:1, str. 47-72.
- Radman, G. G. (2002). Neutralnost Švicarske i njezino članstvo u UN-u. *Politička misao: časopis za politologiju* 39:3, str. 145-162.
- Radman, G. G. (2004). Sigurnosnopolitički položaj neutralne Švicarske u novom europskom sigurnosnom poretku. *Politička misao: časopis za politologiju* 41:2, str. 161-178.
- Reić Ercegovac, I., Koludrović, M., & Bubić, A. (2018). Percipirana sigurnost u školi i razredno-nastavno ozračje kao prediktori doživljavanja nasilnih ponašanja. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 159:1, str. 31-52.
- Rimac, I. (2016). Vrijednosti u hrvatskom društvu i mogućnosti političkoga konsenzusa. U D. Sekulić, *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 109-136). Zagreb: Cenatr za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Ritzer, G. (1997). *Suvremena sociološka teorija*. Zagreb: Globus.
- Sajko, J., & Mikac, R. (2009). Privatizacija sigurnosti kao trend novog doba: privatna industrija sigurnosnog sektora kao integralni dio nacionalne sigurnosti SAD-a. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 12:23, str. 51-72.
- Saletović, K., Frketić, S., & Salopek, E. (2017). Razina svijesti hrvatskih studenata o dozvolama koje daju aplikacijama na pametnim telefonima prilikom instaliranja. *Policija i sigurnost* 26:2, str. 109-122.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology* 25, str. 1-65.
- Schwartz, S. H. (2001). Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 32, str. 519-542.
- Schwartz, S. H. (2016). *Coding and analyzing PVQ-RR data (instructions for the revised Portrait Values Questionnaire)*.

- Schwartz, S. H. (2017). The Refined Theory of Basic Values. U S. Roccas, & L. Sagiv, *Values and behavior: Taking a cross-cultural perspective* (str. 1-35). Springer.
- Schwartz, S. H., & Cieciuch, J. (2016). Values. U D. Bartram, F. Cheung, K. Geisinger, J. Hattie, D. Illiescu, & F. Leong, *International Test Commission Handbook of Testing and Assessment* (str. 106-119). Oxford University Press.
- Skendžić, A. (2014). Sigurnost infrastrukturnog načina rada bežične mreže standarda IEEE 802.11. *Zbornik Sveučilišta u Rijeci 2:1*, str. 163-176.
- Smerić, T., Mišetić, A., & Miletić, G.-M. (2009). STAJALIŠTA HRVATSKE JAVNOSTI I ČASNIKA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE SPRAM PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE NATO-u. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja 18:3*, str. 371-391.
- Staničić, M. (2000). Mir i sigurnost u jugoistočnoj Europi. *Politička misao : časopis za politologiju 37:2*, str. 24-33.
- Stanić, S. (2007). Svakidašnje opasnosti u osnovnim školama - iskustva i pripremljenost za reagiranje: primjer Splita. *Revija za sociologiju 38:3-4*, str. 119-132.
- Stipetić, D. (2015). Energetska sigurnost Njemačke. *Međunarodne studije: časopis za međunarodne odnose, vanjsku politiku i diplomaciju 15:1*, str. 45-59.
- Struić, G. (2017). Kolektivna sigurnost i njezini mehanizmi u paktu lige naroda. *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku 33:3-4*, str. 197-212.
- Sudar-Kulčar, M. (2005). Zaštita privatnosti i sigurnost pohranjenih podataka s osvrtom na izravni (direktni) marketing. *Politička misao: časopis za politologiju 42:2*, str. 97-114.
- Šijaković, A., Krišto, I., & Batak, M. (2013). Društveno odgovorno poslovanje i zaštita zdravlja i sigurnosti na radu. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini 55:4*, str. 359-367.
- Šućur, Z. (2008). Socijalna sigurnost i kvaliteta života starijih osoba bez mirovinskih primanja u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku 15:3*, str. 435-454.

- Šverko, B., & Galić, Z. (2014). Percipirana kvaliteta radnoga života u Hrvatskoj i Europskoj uniji. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 23:4, str. 557-575.
- Tatalović, S. (1997). Nacionalna sigurnost Republike Slovenije. *Politička misao: časopis za politologiju* 34:3, str. 74-102.
- Tatalović, S. (1998). Etnički aspekti sigurnosti Jugoistoka Europe. *Politička misao: časopis za politologiju* 35:2, str. 65-78.
- Tausz, K., & Ferge, Z. (2001). Transformacija i socijalna sigurnost u Mađarskoj. *Revija za socijalnu politiku* 8:2, str. 109-129.
- Tewksbury, R., & West, A. (2012). Crime victim's satisfaction with police service and police response to community concerns. *Journal of Crime and Justice* 35:1, str. 114-133.
- Tunjić, F. (2007). MEĐUEUROPA – PARADIGMA POLITIČKE GEOGRAFIJE GEOPOLITIKE Na Zapadu ništa novo, na Istoku sve po starom. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 16:4-5, str. 891-915.
- Uchida, C. D., Swatt, M. L., Solomon, S. E., & Verano, S. (2009). Neighborhoods and Crime: Collective Efficacy and Social Cohesion in Miami-Dade County. *U.S. Department of Justice*, str. 1-214.
- Vukadinović, L. Č. (2015). NATO i Ruska Federacija: od pokušaja funkcionalne suradnje do novih tenzija. *Politička misao: časopis za politologiju* 52:2, str. 181-205.
- Vukadinović, R. (1995). Balkanska kriza i sigurnosna zajednica na Balkanu. *Politička misao: časopis za politologiju* 32:2, str. 3-18.
- Vukadinović, R. (1997). Širenje NATO-a i nova europska sigurnost. *Politička misao: časopis za politologiju* 34:4, str. 86-97.
- Vukičević, J. P. (2018). *Kurikulumsko oblikovanje europskih vrijednosti u obaveznom obrazovanju. Doktorski rad.* Zagreb: Filozofski fakultet Zagreb.
- Vuković, H. (2012). Kibernetska sigurnost i sustav borbe protiv kibernetičkih prijetnji u Republici Hrvatskoj. *National security and the future* 13:3, str. 12-31.
- Vurnek, D., Bengez, A., & Perkov, M. (2018). Sigurnosni aspekti migracija. *Acta Economica Et Turistica* 4:2, str. 157-180.

- Ying-Chiang, C. (2015). Uvođenje i analiza sustava za probijanje sigurnosti web mjesta s primjenom na sveučilišne akademske mreže. *Tehnički vjesnik* 22:2, str. 279-287.
- Zubak, J. (2015). Ljudska sigurnost: sigurnost hrane i glad kao dimenzija međunarodne sigurnosti. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 18:36, str. 163-179.
- Žebec, M., Crnko, I., Palavra, V., & Sumpor, D. (2017). Pokazatelji dinamike funkcioniranja selektivne pažnje hrvatskih strojovođa i njihove dobne razlike. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* 59:4, str. 331-354.
- Županov, J. (1993). Dominantne vrijednosti hrvatskog društva. *Erasmus* 2, str. 2-6.
- Županov, J. (1995). *Poslije potopa*. Zagreb: Nakladni Zavod Globus.
- Žuškin, E., Mustajbegović, J., Dečković-Vukres, V., Zavalić, M., Bogadi-Šare, A., Poplašen-Orlovac, D., . . . Bubaš, M. (2006). Prepoznavanje potrebe zdravstvene skrbi o radnicima tijekom povijesti. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 57:2, str. 201-212.

Internetski izvori :

Agencija za statistiku BiH:

http://www.bhas.ba/saopstenja/2018/EDU_05_2017_Y2_0_BS.pdf pristupljeno 26. ožujka 2019

Državni zavod za statistiku:

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-07_01_2018.htm pristupljeno 26. ožujka 2019

Hungarian Central statistic office:

http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_wdsi001c.html pristupljeno 26. ožujka 2019

Republički zavod za statistiku:

<http://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20180629-upisani-studenti-u-%C5%A1kolskoj-201718-godini/?s=1104> pristupljeno 26. ožujka 2019

State Statistical Office:

http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5 pristupljeno 26. ožujka 2019

Statistični urad:

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7398> pristupljeno 26. ožujka 2019

Uprava za statistiku Crna Gora:

[http://www.monstat.org/userfiles/file/Obrazovanje/2017%2018/visoko/1%20%20Upisani%20studen
ti%20%20-%20osnovne%20studije,%20%20prema%20polu%20i%20godinama%20studija.xls](http://www.monstat.org/userfiles/file/Obrazovanje/2017%2018/visoko/1%20%20Upisani%20studen
ti%20%20-%20osnovne%20studije,%20%20prema%20polu%20i%20godinama%20studija.xls)

pristupljeno 26. ožujka 2019

Sažetak

Valentina Pavlović i Marijan Vinogradac

Koliko nam je važna sigurnost u društvu rizika? – Osobna i društvena sigurnost kao vrijednost u Jugoistočnoj Europi

Polazeći od pretpostavke Ulricha Becka da je prelaskom iz klasnog društva u rizično društvo, umjesto jednakosti ideal postala sigurnost, ciljevi ovoga rada su: (1) ispitati koliko je važna sigurnost – osobna i društvena - kao tip društvenih vrijednosti te razlikuje li se ona u sedam država Jugoistočne Europe (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Srbija); (2) ispitati kako je sigurnost kao vrijednost rangirana po državama s obzirom na druge tipove društvenih vrijednosti prema teoriji vrijednosti Shaloma Schwartz (moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam); (3) uvidjeti postoji li razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na sociodemografske karakteristike – dob, spol, područje studiranja, financijsko stanje te veličinu mjesta rođenja; (4) uvidjeti postoji li razlika u sigurnosti kao vrijednosti s obzirom na iskustvo rata, članstvo u Europskoj uniji i NATO savezu; (5) ispitati postoji li povezanost sigurnosti kao vrijednosti sa sociodemografskim karakteristikama i povjerenjem u policiju po pojedinim državama. Korištena je kvantitativna metoda ankete, a instrument prikupljanja podataka bio je *online* upitnik. Na prigodnom uzorku od 1419 studenata iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Mađarske, Makedonije, Slovenije i Srbije deskriptivnom, inferencijalnom i multivarijantnom statističkom analizom (MANOVA, ANOVA, Pearsonov koeficijent korelacije) pokazano je kako postoji razlika u sigurnosti među državama Jugoistočne Europe s obzirom na državu i spol te s obzirom na iskustvo rata, članstvo u Europskoj uniji te u NATO savezu. Dobiveni rezultati pokazuju da postoji statistički značajna pozitivna povezanost važnosti sigurnosti kao vrijednosti i dobi, godine studija, religioznosti, veličine mjesta rođenja te povjerenja u policiju. Također, rezultati su pokazali kako je sigurnost rangirana više od većine društvenih vrijednosti što ukazuje kako je sigurnost mladima u Jugoistočnoj Europi iznimno važna. Ovakvi rezultati upućuju na to kako su potrebna daljnja istraživanja ove tematike kojih na ovim prostorima nedostaje. Rad ima također i praktičnu primjenu budući da pokazuje kojim je grupacijama sigurnost važnija pa se može koristiti primjerice u svrhu kreiranja preventivnih programa i sigurnosnih politika.

Ključne riječi: sigurnost, Jugoistočna Europa, društvo rizika, studenti, društvene vrijednosti

Summary

Valentina Pavlović and Marijan Vinogradac

How important is security to us in the society of risk? – Personal and societal security as value in Southeast Europe

Starting from the premise of Ulrich Beck that shift from class society to risky society instead of equality of ideal becomes security, the aim of this paper is: (1) to examine how important security is - personal and social - as a type of social value, and whether it is different in seven countries of Southeast Europe (Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Hungary, Macedonia, Slovenia, Serbia); (2) to examine how is security as social value ranked by country with regard to other types of social values according to Shalom Schwartz's theory of values (power, achievement, hedonism, stimulation, self-direction, universalism, benevolence, tradition, conformism); (3) to examine whether there is a difference in security as value with regard to sociodemographic characteristics – age, gender, area of study, financial state and size of place of birth; (4) to examine whether there is a difference in security as value with regard to the experience of war, membership in the European Union and the NATO alliance; (5) to examine whether there is a correlation of security as value and sociodemographic characteristics and trust in the police in some of the countries. The quantitative method of survey was used and the data collection tool was an online questionnaire. The research was conducted on a convenience sample of 1419 students from Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Hungary, Macedonia, Slovenia and Serbia, with a descriptive, inferential and multivariate statistical analysis (MANOVA, ANOVA, Pearson correlation coefficient), and results show that there is a difference in security between the countries of South Eastern Europe with regard to the state and gender, experience of the war, membership in the European Union and the NATO alliance. There is a statistically significant positive correlation between security as value and age, year study, religiosity, size of place of birth, and confidence in the police. Also, the results showed that security was ranked higher than most social values, suggesting that security to the young people in South Eastern Europe is important. These results point to the need for further research of these issues which are scarce in these areas. This paper also has practical implication since it shows to which group is security more important and that can be used, for example, for the purpose of preventive programs and security policies.

Key words: security, South Eastern Europe, society of risk, students, social values

ŽIVOTOPISI AUTORA

Ime i prezime: Valentina Pavlović

Datum i mjesto rođenja: 14. veljače 1995., Našice

Obrazovanje:

2002.-2010: Osnovna škola Vladimira Nazora Feričanci

2016.-2010: Osnovna glazbena škola „Kontesa Dora“ Našice

2010.-2014: Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku

2014.-2017: dvopredmetni preddiplomski studij latinskog jezika i sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2015./16: – priznanje voditelja Hrvatskih studija za održano izlaganje na simpoziju *Antički dani* u Zadru s temom „Ženska prostitucija u Rimu“

2016/17: – nagrada pročelnika Hrvatskih studija za najbolju studenticu na preddiplomskom studiju latinskog jezika

Ljeto 2017: – sudjelovanje na studentskoj kulturnoj razmjeni u SAD-u „*Work and travel program USA*“

od 2017: - jednopredmetni diplomski studij Sociologije (znanstveni smjer)

2018. – Nagrada za najbolji studentski znanstveno-istraživački projekt Američkog kriminološkog društva - *ASC DIC Graduate Fellowship*

2018./19. – Priznanje pročelnika Hrvatskih studija za izvannastavne aktivnosti

2016 -2019. – Demonstratorica na kolegijima *Sustavna sociologija 1, Sustavna sociologija 2, Didaktika, Razvojna psihologija, Sociološke teorije 1, Sociološke teorije 2, Suvremene sociološke teorije i Predrasude i prevencija diskriminacije*

2018./19. – Stipendija Grada Zagreba za izvrsnost

2019. Izlaganje na međunarodnoj konferenciji „6. Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu - Idemo li ukorak s novim sigurnosnim izazovima?“

Ime i prezime: Marijan Vinogradac

Datum i mjesto rođenja: 16. kolovoza 1988., Valpovo

Obrazovanje:

1995.-2003: Osnovna škola Matije Petra Katančića Valpovo

2003.-2007: Srednja škola Valpovo, smjer: opća gimnazija

2007 – 2010: preddiplomski studij strojarstva, FSB Zagreb

2013. – 2017: preddiplomski studij psihologije na Hrvatskih studijima Sveučilišta u Zagrebu

od 2017. – diplomski studij psihologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu
(znanstveni i nastavnički smjer)

2016./17. i 2016./17. – studentski pravobranitelj Hrvatskih studija

ljetno 2017. - sudjelovanje na studentskoj kulturnoj razmjeni u SAD-u „*Work and travel program USA*“

od 2007. – član Hrvatska MENSA

2019. Izlaganje na međunarodnoj konferenciji „6. Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu - Idemo li ukorak s novim sigurnosnim izazovima?“